

Javne politike i kako se njima baviti

**Priručnik za mlade
aktiviste_ice i zagovaračke
organizacije**

Publikacija *Javne politike i kako se njima baviti - priručnik za mlađe aktiviste_ice i zagovaračke organizacije* rezultat je projekta POJAM - Partnerstvo za održivo jačanje aktivizma mlađih, koji se provodi u okviru programa Erasmus+ Ključna aktivnost 2: Strateška partnerstva u području mlađih.

Objavljeno: listopad 2022.

POJAM.

Autori (po organizacijama)

Nevena Balážević, Ana Gvozdić, Andrea Kovač, Morana Starčević, Dorotea Strelec, Branka Vierda (Inicijativa mlađih za ljudska prava Hrvatska)

Ana Bljajić, Damira Brunac, Lucija Dumančić Jovanović, Dražen Hoffmann (Gong)

Hana Kukučka, Ozren Lazić, Đorđe Majstorović, Borislav Prodanović (Omladinski centar CK13)

Nejc Horvat (Danes je nov dan)

Sufinancirano sredstvima programa Europske unije Erasmus+

POJAM - Partnerstvo za održivo jačanje aktivizma mlađih

Broj projekta: 2020-2-HR01-KA205-078001

Odricanje od odgovornosti: Ova publikacija odražava isključivo stajalište autora publikacije i Komisija se ne može smatrati odgovornom prilikom uporabe informacija koje se u njoj nalaze.

Koordinator projekta:

Inicijativa mlađih za ljudska prava (Hrvatska) - <https://www.yihr.hr/>

Projektni partneri:

Gong (Hrvatska) - <https://gong.hr/>

Omladinski centar CK13 (Srbija) - <https://ck13.org/>

Danes je nov dan (Slovenija) - <https://danesjenovdan.si/>

SADRŽAJ – šta ćete naći u ovom priručniku?

I. PRVI DIO - JAVNE POLITIKE

1. Politika? Fuj! Ili...? (Promišljanja o politici: mitovi ili stvarnost?)

- Politika? Fuj! Ili...? (Promišljanja o politici: mitovi ili stvarnost?)
- Politika je pokvarena.
- Politika je iracionalna.
- Politika je inscenirana, namještена borba.
- Politika je dosadna.
- Politika je djelatnost za odabrani krug povlaštenih.
- Klijentizam naš svagdašnji
- Ne zanima me, neće promijeniti moj život.
- Politika nije za nas - O, itekako jest.

2. Politika kao rješavanje zajedničkih problema - e, tu smo!

- Okej, zašto taj !#%@ odlučuje?
- Oni i mi kao akteri javnih politika
- Politike za koga?
- Ok, donositelji odluka i tko još? Kako izgleda proces stvaranja javnih politika?
- Pokazateљi ili indikatori
- Što nam ciklus javnih politika govori?

3. Politike za mlade (Hrvatska, Srbija, Slovenija)

- Savjeti mlađih (Hrvatska)
- Nacionalni programi za mlađe
- Strategija Europske unije za mlađe od 2019. do 2027. godine
- EU ulaze u mlađe
- Što Vijeće Europe čini za mlađe?

II. DRUGI DIO - ZAGOVARANJE

3. Gde nastupaju aktivisti (neformalni policy akteri: zašto i kako se uključuju)

- Što je javno zagovaranje
- Dobro, je li mi to pričamo zidovima? (Javni prostor i demokratska javnost)
- Izbor najprikladnijeg pristupa kampanji
- Akteri razni – saveznici, protivnici i indiferentni (analiza aktera i identificiranje meta komunikacije)

- Koje aktere trebamo razvrstati u ovu shemu?
- Zašto ponekad kisnemo pred parlamentom i Vladom (prosvjedno djelovanje i poruke u javnosti)
- Mediji i kako s njima (umijeće priopćenja za medije)

- **4. Zasučimo rukave (pratične vježbe i aktivnosti)**
- Ovo mora u medije, ODMAH – Pisanje priopćenja, ili: kako u što manje poruka reći sve
- Ovo se mora dogoditi, OVE GODINE – zagovaračke kampanje i interes javnosti
- Pasivac, budi aktivac! - Aktivizam za dobro
- Izostanak participacije zbog manjka resursa
- Građanski odgoj i obrazovanje – odgoj za bolje nas i bolje njih
- Mala kutija s alatom za zagovaračke organizacije danas
- Napokon, ono što sigurno jest: politika je borba za moć

IZVORI

PRVI DIO – JAVNE POLITIKE

Javne demonstracije mogu utjecati na javne politike tako da se glas ljudi čuje na institucionalnoj razini

Izvor slike: greenbiketours.org

Politika? Fuj! Ili...?

"Politika me u životu uvijek pratila u stopu
I bacala duge sjene uvijek kad mi krene."

Hladno pivo, "Politika" (1999)

O politici se svakodnevno govori, piše i raspravlja. Politikom se bave, naravno, političarke i političari¹, ali itekako se njome bave mediji, znanstvenici, nastavnici...i, smatramo, opravdano je da se njome bavi najširi krug ljudi.

No, kako je moguće da o politici svi sve znaju i o njoj imaju mišljenje, a **istodobno istraživanja pokazuju da su mlađi toliko slabo zainteresirani za politiku** da nisu skloni o njoj saznati išta više od onoga što do njih dođe posve slučajno? Kako objašnjavamo to da mlađi, čak i prije nego steknu pravo glasa, uglavnom ne sudjeluju u onome što se u njihovim zajednicama odvija, a tiče se svih građanki i građana (pojmom participacije ćemo puno opsežnije pozabaviti kasnije)? Također, kako objasnit ćemo da mlađi odrastaju u demokratskom političkom uređenju, a imaju stavove koji nisu uvijek dobro pomiren s vrijednostima demokratskog građanstva? Odgovori na neka od ovih pitanja ponuđeni su u poglavljima koja slijede. Na neka pitanje niti ne nudimo odgovore, nego su ona postavljena da potaknu promišljanje, diskusiju, akciju.

Izvor slike: <https://whystatesmatter.sisterdistrict.com>

A koji je cilj tih diskusija koje ćemo otvoriti?

Cilj je tebi, draga čitateljice ili dragi čitatelu, **ponuditi alete** za razmišljanje o politici i društvenom aktivizmu, koji će ti dati okvir za razumijevanje toga kako djelovati, ali i važan dio argumentacije o tome zašto djelovati, te ti tako možda pomoći pronaći istomišljenike, podupiratelje, medijske pratitelje i pozornost na društvenim mrežama.

Želimo da se na kraju našega druženja (pa makar ono bilo samo čitalačko) **osjećaš kao građanin/gradanka** s višom razinom političke pismenosti. Naime, kako bi građanke i građani mogli sudjelovati u demokratskim procesima, očekuje se da imaju određenu razinu građanskih kompetencija, tj. da imaju znanja i sposobnosti, da mogu i žele aktivno participirati u različitim oblicima političkog odlučivanja. Usto, važno je da je njihova participacija obilježena demokratskim vrijednostima – da je usmjerena na povećanje razine prava ljudi, na bolje standarde zaštite naših prava i sloboda, više (a ne manje) demokratskog odlučivanja. Možemo reći da politička pismenost sadrži sve od navedenoga – znanje o demokraciji, sposobnosti za demokraciju, vrijednosti u korist demokracije.

I naravno, nadamo se da si ti tek prava karika u lancu političkog opismenjavanja (mladih) građanki i građana. Demokratska politika može u svojoj punini funkcionirati tek ako imamo veliki broj demokratski pismenih građanki i građana – **onih koji vjeruju u demokraciju i koji će se angažirati, na kojoj god razini, koliko god mogu i žele dati.**

Ne trebamo tek biti zadovoljni time što imamo. Predstavničku demokraciju želimo popravljati i činiti još više demokratičnom. Odnosno, zaživjela je **svijest da se demokratske odluke više ne mogu donositi bez sudjelovanja zainteresiranih aktera iz civilnog društva**, bez glasa zainteresiranih građanki i građana.

---

[1] Svi pojmovi u ovom priručniku koji označavaju osobe, neovisno o tome u kojem su gramatičkom rodu, odnose se na osobe svakog roda podjednako.

• •

Politika i *politika* - ili, zašto je politički angažman građana dobar a politika naizgled tako zločesta

Pogledamo li nalaze raznih istraživanja javnog mnijenja vidjet ćemo da građani ne vjeruju političarima.

Ispitivanje Eurobarometra² jedno je od mnogih koja ukazuju na veliko nepovjerenje u institucije predstavničke (Hrvatski sabor) i izvršne (Vlada Republike Hrvatske) vlasti Republike Hrvatske – institucije koje bi po definiciji trebale predstavljati građane i djelovati u njihovom najboljem interesu.

Istraživanje političke pismenosti maturanata pokazalo je...pa, to isto. Mladi u Hrvatskoj među različitim institucijama i akterima u društvu i politici najmanje vjeruju upravo – najvažnijim političkim tijelima. **Na ljestvici povjerenja vrlo nisko kotiraju Sabor i Vlada** – donositelji najvažniji odluka na razini cijele države! Ali nisu ni oni najgori – s povjerenjem još gore stoje političke stranke, a upravo iz političkih stranaka nam dolaze saborske zastupnice i zastupnici, a iz Sabora dobivamo Vladu u kojoj sjede ministrike i ministri – donositelji odluka s najvišom razinom odgovornosti u cijeloj državi!

Izvor videa: <https://www.youtube.com/watch?v=eUAxbNSwaQc&t=1s>

Izvor videa: <https://www.youtube.com/watch?v=hXyebUU2wMA>

Pogledaj kako se biraju Vlada i Sabor u Hrvatskoj

Trebamo li se zabrinuti tako lošim stavom mladih prema institucijama koje odnose odluke, ali i još gorim stavom prema onim organizacijama iz kojih dobivamo te donositelje odluka kojima ne vjerujemo?

Možda malo.

Ovakav sentiment spram institucija ima svakako utjecaj i na odnos spram politike općenito, koja u svojoj praksi nije doživljena kao plemenita djelatnost.

Neke od stavova mladih o politici možemo susresti i u istraživanjima

Hrvatska – <https://gong.hr/wp-content/uploads/2021/05/Politicka-pismenost-mladih-2021.pdf>

Slovenija – https://www.mlad.si/e-katalogi/Mladina_2020/220/; https://www.mlad.si/e-katalogi/Mladina_2020/222/

Zapravo, ovo je sve dio jednog prično raširenog skupa stavova o politici, koji ćemo sada pokušati razlomiti na neke tvrdnje (sudove, predrasude, stavove...) kojima ljudi često opisuju politiku i one koji se politikom bave. Vjerojatno će ti neke od njih zazvučati poznato, a uz svaku ćemo tvrdnju pokušati postaviti još pokoje pitanje i predložiti drugačiji pristup.

---

[2] Standardni Eurobarometar 91 - Javno mnjenje u Evropskoj uniji - Nacionalni izveštaj (Hrvatska, proljeće 2019)

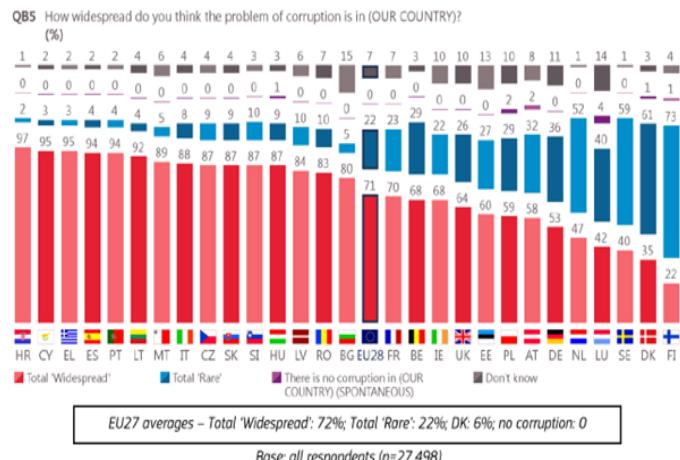
.....
.....

Politika je pokvarena

Opći je dojam da je politika pokvarena, a da se oni na vlasti brinu isključivo za sebe i probitak svoje obitelji, prijatelja, kumova, poznanika. [Indeksi percepcije korupcije](#) iz godine u godinu pokazuju kako su koruptivne radnje, tj. zloupotrebe javnih ovlasti radi osobne koristi, vrlo učesta pojava koja prožima sve sfere društva, a napose političku sferu.

U prosjeku 71% građana Europske unije smatra da je korupcija u njihovoј zemlji raširena.

U Hrvatskoj to misli čak 97% građana što ju prema percepciji javnosti čini najkorumpiranijom zemljom Europske unije. Slovenski građani_ke smatraju da je korupcija u njihovoј zemlji također široko rasprostranjena, ali to smatraju u nešto manjem postotku (87%) od svojih hrvatskih susjeda, no i dalje, doživljavaju se kao znatno korumpiranim od europskog projekta.

Izvor: Eurobarometer 2020; Special Eurobarometer 502; Corruption

Ovkir: Od 100 hrvatskih građana njih 97 smatra da je korupcija problem.

Je li korupcija „slučajno tu“ ili je duboko ukorijenjena? I o tome imamo neke već ispitane stavove u našim zemljama:

Hrvatska – https://www.gong.hr/media/uploads/institucionalni_ivori_ukorijenjenosti_korupcije_dario_cepo_gong.pdf

Slovenija – https://data.europa.eu/data/datasets/s2176_88_2_470_eng?locale=en

Građani imaju dojam da su određene privilegije i koristi rezervirane za one koji su "nečiji" ili koji plaćaju određena davanja da bi stekli probitak koji im ne pripada. Korupcijske afere političara znaju nicati u medijskom prostoru kao gljive poslije kiše, jedna za drugom, otkrivači sve više moćnih ljudi koji su na neki način uvučeni u njih, te je u takvom okruženju teško gajiti osjećaje da oni na vlasti ne gledaju isključivo vlastiti materijalni probitak. Vrlo je lako preslikati ovakva nedjela i njihove vinovnike na politiku kao djelatnost u cijelosti. Još gore, lako je oguglati na kontinuitet korupcijskih afera i odustati od pokušaja da se ista promijeni.

Izvor: https://transparency.hr/upload_data/site_files/tih-stanje-borbe-protiv-korupcije.pdf

Politika je iracionalna

Kada slušamo svakodnevne političke rasprave – poput prijenosa sjednica parlamenta, medijskih nastupa najvažnijih političara i izjava koje daju “upućeni izvori bliski vladajućoj stranci”, možemo zaključiti da je politika djelatnost kojom se bave samo osobe koje imaju ozbiljnu potrebu za stalnom pozornošću, nezdravu fiksaciju na neke teme ili jednostavno osobni problem s nekim drugim ljudima s kojima imaju potrebu ulaziti u svakodnevne konflikte. Ukratko, da nije smisleno (niti isplativo) uopće ulagati mentalni napor u nešto što je tako nerazumno, svađalački nastrojeno i sastavljenod prizemnog vrjeđanja.

Ovo je svakako jedan od način kako se političari ističu među svojim kolegama. Mnogi će građani reći da je to neprihvativ način komunikacije osoba na javnim pozicijama, no jedno je sigurno – na taj način oni se izdvajaju iz gomile i postaju vidljiviji javnosti. Strategija takvog komuniciranja može biti i opasna igra koja rezultira gubitkom podrške građana_ki na idućim izborima. Nažalost, nekad je na njoj moguće i profitirati.

Činjenica je da politika ima komponentu iracionalnosti, ima dimenziju borbe i nerijetko se vodi na način da svoje protivnike i suparnike diskreditirate i pokazujete ih u najmanju ruku nesposobnima ili nedostojnjima za obnašanje javnih dužnosti. Čak i kada retorika nije oštra i neuljudna, čini se da su političari usmjereni na međusobno potkopavanje i optuživanje, a da u njihovoj komunikaciji nedostaje sadržaja te još više, nedostaje zajedničkih napora da se ostvari dobrobit za građane_ke. Ovo umara veliki broj građana i odmiče ih od politike, jer međusobne odnose političara doživljavaju kao nadmudrivanje bez konkretne svrhe. No, u konačnici, politička se borba vodi o sadržaju, a o tom sadržaju je itekako moguće racionalno i argumentirano raspravljati.

Zanima li te kako se rječi koriste u politici?

Pogledaj ovaj kratki video (na engleskom).

Izvor videa: <https://www.youtube.com/watch?v=mxgOjH7szdk>

Vježbaj! Prvi korak za bijeg od iracionalnosti je učinkovita komunikacija: pokušajte se zauzeti za cilj u koji vjerujete i jasno ga objasnite. U svom dvominutnom govoru odgovorite na ova pitanja:

- Što je središnje pitanje?
  - Koga se to tiče? (mladi, siromašni, okoliš...)
  - Zašto postoji problem? (koji je njegov uzrok?)
  - Kako problem utječe na vas/druge ljudi/okoliš...)
  - Koji je sljedeći korak? (imate li neka rješenja, pa i mala?)
- .....
.....

Politika je inscenirana, namještена borba

A što ako se zapravo ne raspravlja uopće? Što ako je sve privid za javnost, svojevrsna mađioničarska predstava na koju bi naivni građani trebali nasjetiti, vjerujući pritom da gledaju nešto autentično i iskrene iskaze političkih stavova? Naposljetku, neovisno o stavovima, političari su međusobno puno sličniji nego je itko od njih sličan ljudima koji za njih glasaju – posjeduju puno više, troše puno više i vrlo jasno daju do znanja da politika nije djelatnost za "male ljudi". Time je gore ako njihova međusobna borba – možda – nije stvarna nego je inscenirana i odvija se jedino pred kamerama i mikrofonima, dok se političari kasnije zdušno nadu na poslovčnoj janjetini i vinu, tapšajući jedni druge po leđima,

čestitajući si na dobroj izvedbi.

Iako je teško uvijek znati što je u pozadini javnih političkih sukoba, jedno je sigurno: dolazak na vlast i zadržavanje vlasti je cilj političkih aktera. Biti na vlasti znači držati u svojim rukama razne poluge moći – imenovati i postavljati ljude na funkcije kako bi isti provodili javne politike. Odlučivati o dodjeli novca i trošenju novca.

Podsjeća li te ova slika na nešto?

Slika: Patrik Macek/PIXSELL

.....
.....

Politika je dosadna

Razumjeti političke procese nije nimalo lako, međutim riječi "kompleksno" i "složeno" nisu istoznačnice riječi "dosadno". Je li politika zaista dosadna, ili nam se samo zbog svoje složenosti čini takvom?

Uzmemo li, primjerice, neki od udžbenika društvenih znanosti koji govori o politici, moguće je da će nam se njegov sadržaj učiniti nezanimljivim. Političke institucije i ovlasti, norme, pravila, procedure, procesi, brojni akteri... Svi ovi odnosi mogu biti veoma kompleksni. Međutim, važno je da ne zaziremo od stjecanja političkog znanja jer ono nam daje bazu za kritičku prosudbu političke stvarnosti koja nas okružuje. Razumijemo li koje su ovlasti predsjednika_ce Republike, nećemo nasjetiti na neostvariva obećanja u predizbornim kampanjama jer ćemo biti svjesni da ona nadilaze ovlasti pozicije za koje se potencijali kandidati_kinje kandidiraju.

Napokon, nije potrebno idealno poznавanje „terena“ da bismo se mogli osjetiti pozvanima govoriti o politici. Nije važno znamo li tek manji postotak zastupnica i zastupnika koji sjede u parlamentu. Nije važno niti znamo li tko odlučuje u našem gradu ili selu, tko uopće sjedi u lokalnom vijeću. Važno je da znamo da i sami nešto možemo promijeniti.

Osnaživanje mladih aktivista

Osnaživanje znači u čovjeku razvijati povjerenje i sigurnost u sebe, svoje sposobnosti, potencijale i važnost svojih postupaka i odluka kako bi pozitivno utjecali na njegov život.

Politika je djelatnost za odabrani krug povlaštenih.

A zašto politika nije skrojena po idejama nekoga drugoga – često dobromanjernih, pa i stručnih ljudi? Jednostavno, zato što u (demokratskoj!) politici svi imaju pravo sudjelovati, ali pravo donositi obvezujuće odluke imaju samo oni koji dobiju izbore tj. osvoje vlast. Drugim riječima, svi imamo različite želje i stavove, donosimo različite odluke i stupamo po njima svakoga dana. No, postoji i druga vrsta odluka – odluke koje su javne i koje obvezuju sve na koje se odnose. Odluke koje propisuju što je dozvoljeno a što zabranjeno, koja su pravila po kojima se odvija promet, kako dobiti državljanstvo, kako se pobjeđuje na izborima. Nazivamo ih **političkim odlukama**.

Donošenje ovih odluka je ovlast onoga koji je na izborima ili imenovanjem dobio legitimitet za donošenje odluka – odobrenje (dovoljno) velikog broja ljudi da donosi odluke. Ovakvo funkcioniranje sustava donošenja odluka nazivamo **predstavničkom demokracijom**, Ona se odvija tako da izabrani pojedinci predstavljaju interes vrolo velikog broja ljudi.

Je li to jedini način za bavljenje politikom? Jesu li oni koji nisu bili uspješni na izborima lišeni svake mogućnosti utjecaja na te odluke dok dobitnik odnosi sve? Na svu sreću, nije tako! Čak ni kada imamo premoćne pobjednike političke utakmice, njihova vlast nije apsolutna, niti su svima drugima "začepljena usta". Još jednom, političko djelovanje u demokraciji pripada svim građankama i građanima!

Razmisli! Je li glasanje pravo ili obaveza? Koja su tri razloga za ići na glasanje, a tri razloga protiv toga?

Pogledaj ove videe: *Je li glasanje pravo ili obaveza? - Gong*

Izvor videa: <https://www.youtube.com/watch?v=NxqjAXgyT6E>

Zašto izaći na glasanje?

Izvor videa: <https://www.youtube.com/watch?v=xexqR0P7dH8>

.....
.....

Samo je jedna politička igra - klijentelizam naš svagadanji

No, nekako se čini da nije dovoljno zbrinuti sebe na neki dobro plaćeni (ili barem u javnoj službi sigurno plaćeni) posao. Kada si na poziciji moći, zbrinjavaš i "svoje". Sve svoje. Obitelj, prijatelje, kumove, poznanike, susjede, od onog, od ovog. Sve. Gradiš mrežu, svoju biračku bazu. Svima njima osigurao si i dao, pa najmanje što mogu je dati ti svoj glas na izborima. Njima je važno da ostane tako kako jest – da ostanu na pozicijama koje imaju (možda se protegnu i malo više na svom profesionalnom putu) i zato će ti rado dati glas – tebi koji si pomogao njima. Ruka ruku mije. No što se događa kao reakcija na to od strane drugih građana? Nerijetko ništa. Ljudi budu zgađeni politikom i njezinim akterima, misle da moć koju imaju u svojim rukama – moć zaokruživanja željenih predstavnika vlasti – nije dovoljna za promjenu.

Ostaneš kod kuće. Ostaneš ti, i velik broj drugih.

I promjene nema. Ona dobro umrežena politička klika koja je izašla na izbore odabere svoje ljude, one iste.

Jedna je od ozbiljnih činjenica u politici ta da oni koji dođu na političke funkcije, sa svojim ovlastima, odjednom dobiju i mogućnost odlučivanja koje će od svojih podupiratela i kako nagraditi njihovu predanost. Upravo je ova motivacija u pozadini onoga što označavamo klijentelizmom – odnosnom političkih pokrovitelja i njihovih „kupaca“ koji ulažu u političare u nadi da će im se njihove zasluge jednom vratiti u obliku blagodati.

.....
.....

Ne zanima me, neće promijeniti moj život

Možda te politika ne zanima, ali ona itekako uređuje tvoj život. Politika ima više dimenzija od onog što hrvatski rječnik poznaje pod pojmom "politika" i onog "prljavog" kako ju građani često vide.

Odnosi se na svaki aspekt života – radi se o gotovo svemu što poznajemo kao društvenu stvarnost.

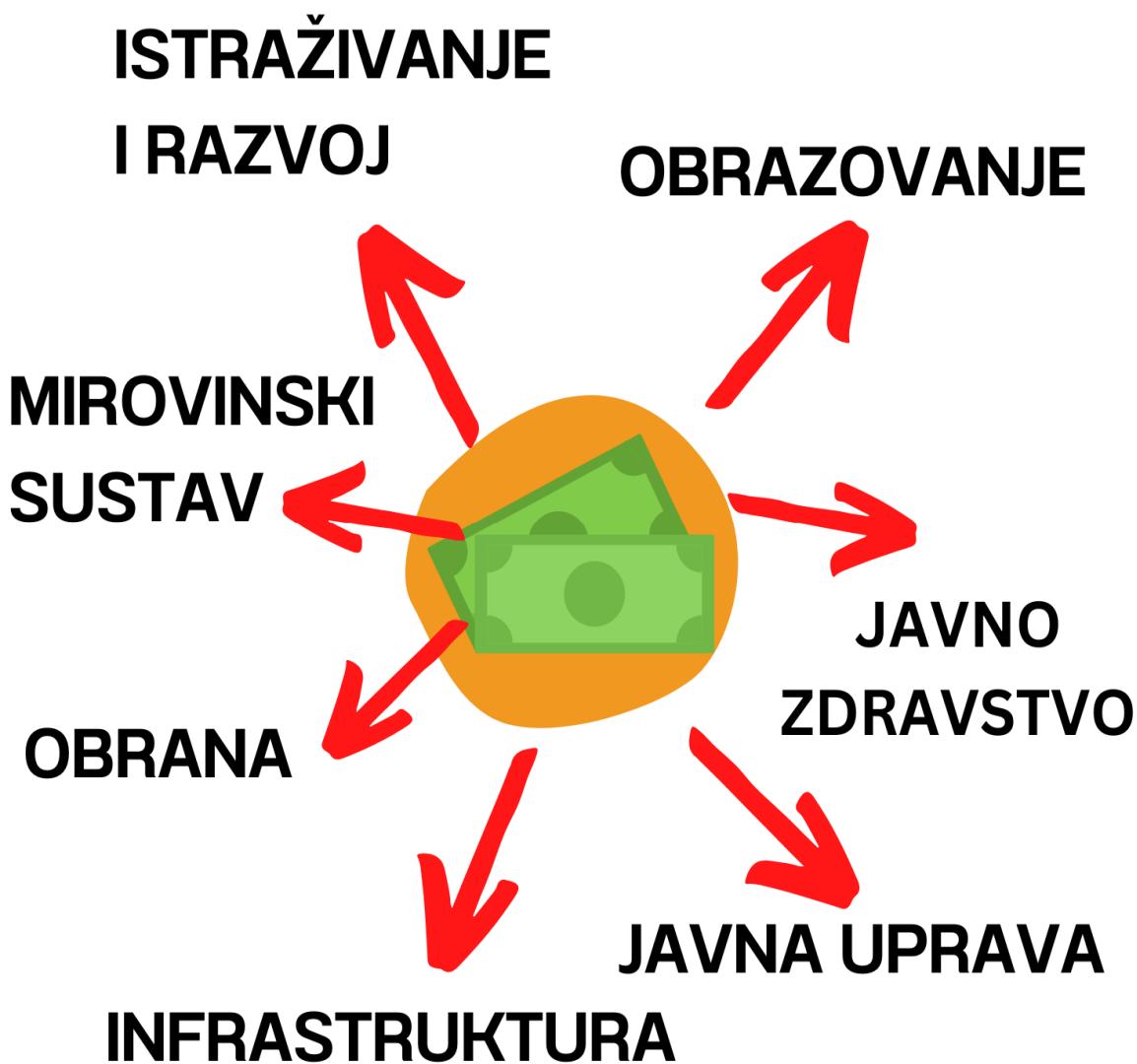
Politika određuje toliko toga; cijenu rada, roba i usluga, visinu poreza, kvalitetu i dostupnost javno-zdravstvenih usluga, mogućnost sklapanja životnog partnerstva, minimalnu plaću, prometnu povezanost, zbrinjavanje otpada, kvalitetu hrane, što ćemo učiti u školi... Svaki "papir koji moramo potpisati" ima uporište u nekoj od ranije donesenih odluka, a sve te odluke svakako su produkt neke politike.

Donositelji odluka su ti koji odlučuju o raspodjeli javnih sredstava; oni su ti koji odlučuju hoće li se ići u nabavu novih vojnih aviona, ili pokriti dug bolnica spram drogerija za nabavu lijekova; hoće li se povećati mirovine umirovljenicima ili dati potpore poduzetnicima za zapošljavanje mladih osoba; hoće li se povećati plaće prosvjetnim radnicima_cama ili osigurati besplatan obrok za sve školarce.

Ni jedna vlast (čak ni vlast najbogatijih zemalja svijeta) nema na raspolaganju toliko financijskih sredstava da može podmiriti apsolutno sve želje i potrebe svog stanovništva. Zato su ovakve odluke iznimno teške – prije svega one su

političke, ravnaju se nekim odlukama o tome što je važno – ili barem prioritetno – i kako je moguće postići to što je važno. Iako neki mogu imati čvrst stav o prioritetima između ovih izbora, oni na vlasti trebaju voditi računa o dobrobiti svih građana_i funkcioniranju društva u cijelini pa ne mogu olakso jedno staviti ispred drugoga. Teritorijalna cjelovitost nije manje važna od dostupnosti lijekova, plaće nisu važnije od mirovina, dječji obroci nisu manje važni od plaća osoba koje obrazuju tu istu djecu. No radi ograničenih sredstava, nekom će se ugoditi, nekome neće. Moguće je da neće u potpunosti biti zadovoljni ni oni kojima će se ići u koristi, jer će misliti da im se nje u dovoljnoj mjeri udovoljilo (npr. povećanje mirovine ili plaće za samo 2%).

I: rasprodjela novca je često najvažniji oblik politike.

Vježbaj! Ti si vlada i trebaš odlučiti kako ćeš koristiti svoj proračun. Koja su tvoja tri prioriteta? Zašto? Kako će tvoja odluka utjecati na razvoj države u sljedećih pet godina?

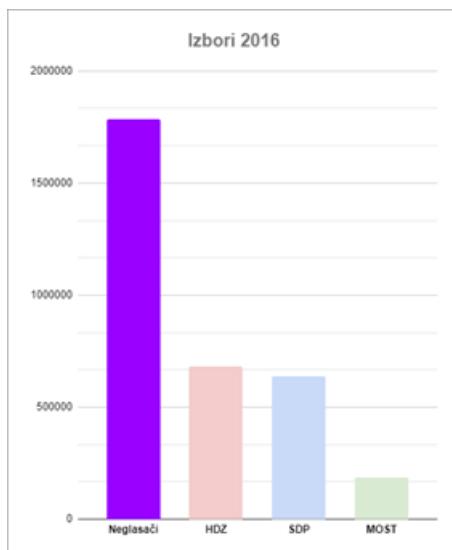
.....
.....

Politika nije za nas. – O, itekako jest.

...a izbori – iako važni, nisu jedini način da to pokažemo.

Jedna je od neugodnih istina o političkoj participaciji ta da nas ona – neće čekati. Politički se procesi odvijaju s nama i bez nas. Ne postoji postotak izlaznosti koji određuje valjanost izbora, odnosno, izbori neće biti ponишteni u slučaju male izlaznosti. Sve građane i građanke predstavljat će oni politički akteri koji odnesu pobedu na izborima, taman i ako na izbore izađe manje od polovice registriranih birača i biračica (što nije rijedak slučaj), a isto je i ako ih izađe samo 20%.

Baci pogled na graf niže i na omjer izbornih apstinenata u odnosu na one koji su dali glas trima najjačim političkim opcijama na parlamentarnim izborima u Hrvatskoj 2016. godine.

Svoje biračko pravo na parlamentarnim izborima 2020. iskoristilo je manje od polovice birača – svega 47%.
Na izborima 2016. izašlo je 53% ukupnog broja glasača_ica. Izlaznost na izbore 2015. bila je 61%, a 2011. 62%. 2007. godine na izbore je izašlo 63% birača_ica, 2003. 67%, a na izbore 2000. izašlo je sada gotovo nezamislivih 77%.

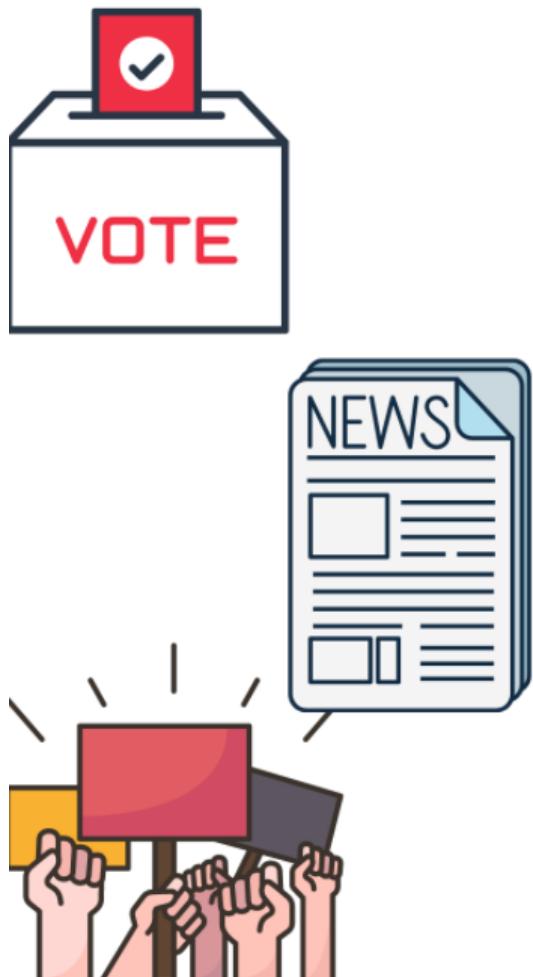
Zamislimo kako bi ova - u našim grafikonima ljubičasta većina - moćno nadglasala svaku od "velikih" opcija sa kojom je upoređujemo. **Apstinenti bi u parlamentu bili toliko moćan (i rastući!) politički blok da bi potencijalno mogli**

sami da formiraju Vladu, i никакви „žetončići“ ili „preletači“ im ne bi bili potrebni za očuvanje parlamentarne većine.

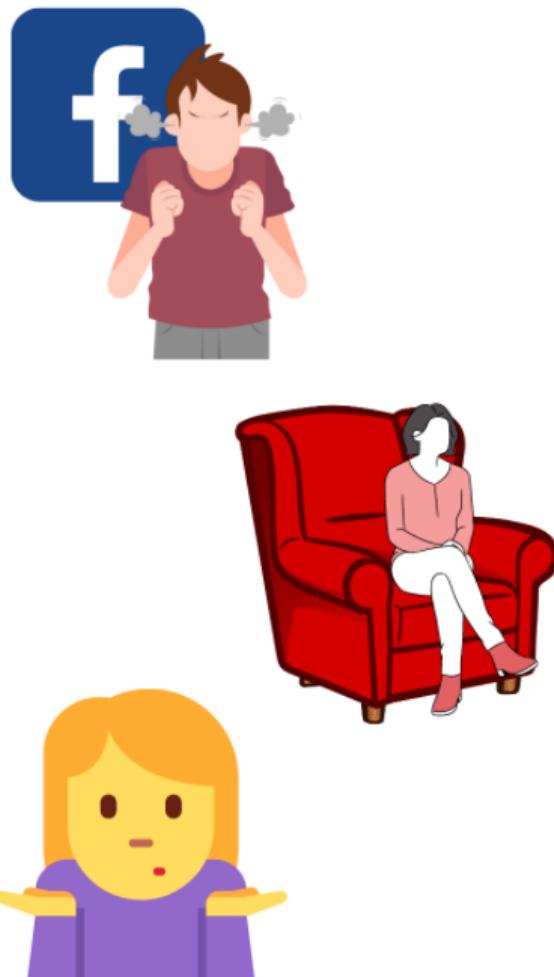
Međutim, kao što znamo, kvote izlaznosti na izbore nema, glasove apstinenata ne dobiva nitko, a u njihovo ime će obvezujuće odluke donositi oni čiji su glasači odabrali da sudjeluju na izborima.

Apstinencija/nesudjelovanje na izborima prati nas i ovdje: https://www.mlad.si/e-katalogi/Mladina_2020/226/

Kako promijeniti društvo

Kako NE promijeniti ništa

Politika kao rješavanje zajedničkih problema – e, tu smo!

Pa dobro, zašto ne može individualno djelovanje riješiti sve probleme? Zašto bogati filantropi jednostavno jedno ne pucnu prstima (i bankovnim računima) i promijene svijet u trenu?

Ukratko, zato što su problemi koji nas more jako kompleksni – tiču se nerijetko svih nas, o svakome od njih iscrpno znanje ima izuzetno mali broj ljudi, a niti jedna država nema resurse da bi ih sama mogla korjenito promijeniti. Suvremeni svijet je nesporno postao toliko kompleksan, da nekoljicina vladajućih (čak i uz golem administrativni aparat) nema sposobnost rješavanja svih problema samostalno. Saveznici u rješavanju problema, pri tom im mogu postati nedržavni, izvaninstitucionalni akteri koji imaju potrebnu ekspertizu.

Pomislite samo na primjer klimatskih promjena – to je problem s kojim se čovječanstvo nosi već desetljećima. One nisu zaustavljene – zapravo, samo odgađamo neka rješenja koja su nas mogla približiti održivosti već odavno. Lijepimo neučinkovite „flastere“ na sve veći problem, u nadi da će oni izdržati barem još malo, barem još ovu godinu, još ovo desetljeće, još našu generaciju – a budući naraštaji će biti pametniji i solidarniji pa će učiniti bolje nego smo mi to mogli. U svakom slučaju, možemo pretpostaviti da će znati više od nas i imat će neposrednu potrebu spašavati ovaj planet.

No, zašto bi uopće moralo doći do te faze propasti da bi ljudsko djelovanje spašavalo stvar?

E, upravo je TO veliki, globalni primjer teških i zamršenih problema protiv kojih jedino rješenje predstavlja **kolektivno dielovanje**.

Politika kao kolektivno dijelovanje

A kolektivno delovanje se zove – politika, a u politici nastojimo da učestvujemo.

Na ovom mjestu potrebno je napraviti jedno važno terminološko razlikovanje. Naime, kada u hrvatskom jeziku (a tako je i u drugim južnoslovenskim jezicima) govorimo o politici, ne govorimo samo o jednom fenomenu, odnosno, ne govorimo samo o izborima, kampanjama, političkim govorima, vladama, parlamentima i ekipi u odelima. Govorimo o više različitih fenomena, a glavno razlikovanje koje ćemo ovde predstaviti odnosi se na razlike između pojmove politike kao *politics* i **politike kao policy³**.

Zašto bi nas to zanimalo? Upravo zato što nam otkriva zašto vidimo politiku tako kako je vidimo i zašto lako možemo ispuštiti izvida drugo važno značenje 'politike' kao **kolektivnog delovanja, a koje služi za postizanje ciljeva koji su važni za sve nas**.

Politiku u sadržajnom smislu – politiku kao *policy* – čine odluke koje služe za organizovanje i postavljanje pravila različitim društvenim i ekonomskim odnosima i procesima.

Šta je to što neko pitanje čini pitanjem kojim se bave javne politike? Potrebno je da budu ispunjeni uslovi da takvo pitanje dođe na tzv. dnevni red, odnosno na ***agendu političkog odlučivanja***. Da bi nešto postalo dnevnim redom javnih politika, nekoliko glavnih preduslova moraju da budu zadovoljeni. (Petek, 2016):

- Aktuelno stanje mora da bude problem, odnosno mora da bude nezadovoljavajuće prema nekim kriterijumima;
  - Taj problem mora da bude kolektivan, odnosno mora da se tiče većeg broja ljudi ili čitave zajednice;
  - Aktuelno stanje mora da bude promenljivo (na primer, poplave i virusi ne mare puno za politiku, ali politika može mnogo toga da učini kako bi ublažila njihove posledice!);

- Problem mora da bude prioritetan (puno se političke moći očituje u tome šta će da bude prioritetno) i
- Vlast mora preuzimati korake kako bi rešila taj problem

Dakle, ključna definicija javnih politika uključivala bi legitimno donošenje odluka kojima se nastoji djelovati na neke probleme.

Temejno razumijevanje javnih politika, dakle, moglo bi se opisati kao: **sve ono što država odabire raditi ili ne raditi** (Dye, 1987). Drugim riječima, oni akteri koji su kroz izbore i imenovanja dobili ovlasti za političko djelovanje – donošenje odluka – tu ovlast donošenja odluka tada koriste da bi neke odluke donosili i s njima činili manje i li više korisne stvari za cijelo društvo.

Javne se politike odnose na političko odlučivanje vlasti koje treba razlikovati od individualnog odlučivanja u privatnom životu i od odlučivanja na tržištu. Za donošenje i provedbu javnih politika nužni su sustavi pravila i institucionalni okviri za donošenje takvih odluka. U najširem smislu, to su osnovne institucije predstavničke demokracije kojima izabiremo legitimne predstavnike na koje prenosimo pravo donošenja kolektivnih odluka u naše ime. Stoga se javne politike odnose na kolektivno ili političko odlučivanje po sektorima. Kada govorimo o vlasti i javnim politika posebno je važno naglasiti ulogu izvršne vlasti, odnosno Vlade koja je najvažniji akter u njihovom kreiranju. Pritom su, osim članova i tijela vlade, izrazito važna i sva tijela državne uprave podređena vladi, posebice središnja tijela – ministarstva. Ključno je kako vlada upravlja ili „stavlja u pogon“ državni aparat, jer su javna i državna uprava karika koja spaja političku odluku dužnosnika i učinke javnih politika na građane.

Tko su još akteri javnih politika, uz vlast koja javne politike donosi i provodi? Ključno je reći da su akteri javnih politika i građanice i građani, odnosno, svi mi. Ovo je jedno i temeljno demokratsko načelo, koje je moguće sažeti na sljedeći način: **svi oni na koje se neka politička odluka odnosi trebaju moći sudjelovati u donošenju te odluke.**

Uočite kako načelo govori da svi oni kojih se tiče trebaju moći sudjelovati u donošenju te odluke – ne nužno i sudjelovati. Uvjek će biti onih koji ne žele sudjelovati u donošenju te odluke iz različitih razloga. No, zainteresiranim za javne politike ne smije zaprijećeno participirati.

Zadatak:

Kako bi bolje razumjela razlikovanje značenja politike kao "policy" i kao "politics", odaberite jedne dnevne novine (ili političku rubriku s nekog portala) i listajući stranicu po stranicu (ili „skrolajući“ odozgo prema dolje) pokušaj prebrojati članke o javnim politikama (eng. *policy*) te one članke koje su svojom temom vezane uz same političare_ ke njihove stranke i/ili nadmetanje za vlast (eng. *politics*).

- Kojih je članaka više?
- Što misliš, zašto je tako?

---

[3]Treći aspekt politike, onaj institucionalni i proceduralni (eng. *polity*) ja za naše potrebe ovdje relativno manje važan pa ćemo ga zasad ostaviti po strani.

Odlučivanje i ekipa u odijelima

U redu je da svi trebaju moći sudjelovati u odlučivanju...no, tko zaista odlučuje? Tko nam kroji sudsbine?

Iako *demokracija* u svom izvornom značenju označava politički angažman svih građana, ona se danas ne prakticira na način da svi građani i građanke sudjeluju u donošenju svih relevantnih odluka kojima se uređuje život u zajednici kojoj pripadaju. Participacija svih, u procesima donošenja odluka o svemu, tehnički je neizvediva, pa smo tako pristali da delegiramo svoje predstavnike koji će odluke donositi u ime svih nas. Ljudi koje smo izabrali na izborima, u predstavnička i izvršna tijela lokalne i nacionalne vlasti, ljudi su koji kroje naše sudsbine.

Razmisli! Je li fer da ne odlučujemo svi zajedno? Što znači biti zastupljen od strane političara?

Okej, zašto taj !#%@ odlučuje?

Osobe koje su osvojile vlast poštujući zakonom propisanu proceduru, imaju pravo da na pozicijama moći donose odluke. Zašto baš oni?

Pristajanje građana da upravo ti ljudi obnašaju vlast proizlazi iz zakona; oni su došli na pozicije moći temeljem zakona utvrđene procedure, izborom onih građana_ki koji su izašli na izbore.

Građani i građanke u demokratskim zemljama priznaju institut izbora kao način odabira osoba koje će sjesti u fotelje i u sklopu svojih ovlasti donositi odluke da bi osigurali prosperitet svojoj (bilo lokalnoj, bilo nacionalnoj) zajednici. Ovo svojstvo izabranih naziva se njihovim legitimitetom.

Pojam legitimeta označava da je vlast prznata od strane njenih građana_ki, tj. da je oni odobravaju. Odobravaju je jer legitimnost vlasti proizlazi iz volje naroda iskazane na izborima. Čak i ako niste sudjelovali na izborima i dali svoj glas nekom od kandidata, oni vaši sugrađani i sugrađanke koji su glasali su odabrali i za vas.

I da, itekako je moguće (i često) da osoba koja donosi odluke za sve nas zaista bude !#%@. No, legitimitet proizlazi iz procedure. Nama se ne moraju svidati niti ishod izbora niti odluke koje te osobe donose i zato imamo mogućnost –

ponovno – participacije, koja se događa i između izbora.

Izbori u demokratskim zemljama trebaju imati neke karakteristike. Možeš li spojiti karakteristiku demokratskih izbora s njezinim pobližim pojašnjenjem? NAPOMENA: Pojmovi su već pomiješani!

Karakteristike demokratskih izbora

Demokratski izbori su:	A to znači da:
opći	biračima se mora osigurati tajnost izjašnjavanja
pošteni	građanin_ka s pravom glasa može dati svoj glas isključivo osobno (a ne posredstvom neke osobe)
kompetitivni	mora bit poštivana zakonska procedura provođenja izbora i preračunavanja glasova u mandate tj. proglašavanje izbornih pobjednika
neposredni	
tajni	mora postojati više različitih opcija koje se u međusobnom nadmetanju natječu za glas birača
jednaki	jednako biračko pravo je osigurano za cijelokupno biračko tijelo (jedna osoba ima jedan glas)

Oni i mi kao akteri javnih politika

Nastojimo li rješiti zajedničke probleme i oblikovati društvo u kojem je sigurno i lijepo živjeti, potrebno je kreirati politike koje će doprinijeti nastajanju takvog društva.

Tko sve može biti akter u kreiranju politika? Prije svega, oni kojima je to posao, ali i svi oni koji iz nekog razloga žele sudjelovati.

Formalni akteri imaju formalno ovlaštenje da sudjeluju u donošenju politika i u tom smislu, donošenje odluka je sastavni dio njihovog posla. Formalno ovlaštenje podrazumijeva da imaju dužnost sudjelovanja u kreiranju javnih politika prema ustavu i/ili zakonima. Primjerice, djelatnici ministarstva trebaju raditi na kreiranju prijedloga novih zakonskih rješenja kojima bi se uredilo pitanja iz nadležnosti njihovog resora. Osim ovdje navedenog primjera aktera iz izvršne vlasti (djelatnika ministarstva), formalnu skupinu aktera čine i akteri drugih dviju grana vlasti (zakonodavne i sudske).

Također, formalni akteri podrazumijevaju izabrane i imenovane dužnosnike te profesionalne službenike svih razina vlasti; lokalne i nacionalne. Načelno, njihovo bi se djelovanje trebalo temeljiti na općem interesu (jer njihova radna mjesta i jesu u svrhu vođenja javnih poslova i funkcioniranja društva).

S druge strane, neformalni akteri ne sudjeluju u policy procesu zato što su obvezni to činiti, nego zato što to žele. Ovi akteri žele sudjelovati jer vjeruju u ispravnost neke politike – ili protestiraju protiv nje jer misle da je štetna. Osoba može zagovarati bolje radno zakonodavstvo jer je se izravno tiče kao radno-aktivne osobe, ili iz pozicije umirovljene osobe koja mlađim naraštajima radnika i radnica želi bolje uvjete na tržištu rada.

Neformalni akteri zastupaju interese određenih društvenih skupina, sukladno vlastitim preferencijama. To su građani i građanke, inicijative, udruge, mediji, na neki način i političke stranke – iako se one bore za to da njihovi ljudi postanu formalni akteri. Neformalni akteri u policy procesu su zainteresirani za politiku jer svojom ekspertizom, ili motivacijom da se nešto uredi na kvalitetniji način, postaju kreatori boljeg društva.

Izvor videa: <https://www.youtube.com/watch?v=WqNf2OPdu8c>

.....
.....

Politike za koga?

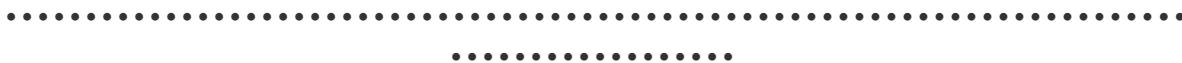
Javne politike kreiraju se za dobrobit ljudi, no to ne znači da će se svaka politika ticati svake osobe u jednakoj mjeri. Kod kreiranja neke politike ponajprije govorimo o tome za koga se ta specifična politika kreira; koja je ciljana skupina na koju politika treba imati učinak? Tako ciljane skupine javnih politika mogu biti manje (osobe s invaliditetom, branitelji, studenti), veće (osobe treće životne dobi, radno-aktivne osobe), a mogu obuhvatiti i cijelo stanovništvo (npr. kod fiskalnih politika, politika nacionalne sigurnosti ili okoliša).

Važno je imati na umu da ciljana skupina može, ali i ne mora biti aktivna u procesu donošenja politika koje se nje tiču, tj. ona može ali i ne mora biti akter javnih politika. Zvuči kompleksno? – Zapravo nije.

Ciljana skupina neke javne politike je manja ili veća skupina građana_ki za čiju se dobrobit neka javna politika kreira. To mogu biti neke vrlo ranjive skupine; djeca, osobe starije životne dobi, osobe migrantskog porijekla, osobe išene nekih građanskih prava – one osobe koje nisu u mogućnosti aktivno sudjelovati i utjecati na oblikovanje javnih politika. Aktivnu ulogu kreatora javnih politika za njih mogu preuzeti druge osobe, akteri koji prepoznaju važnost stvaranja politike za tu grupaciju ljudi, tu specifičnu ciljanu skupinu.

FORMALNI AKTERI	Zakonodavna vlast – parlamenti
	Izvršna vlast – vlade i predsjednici država
	Sudska vlast – hijerarhija sudova
NEFORMALNI AKTERI	Pojedinci / građani / birači
	Udruge / Političke stranke
	Masovni mediji
	Znanstvene institucije
	Poduzeća

Ok, donositelji odluka i tko još? Kako izgleda proces stvaranja javnih politika?

Ako želimo pratiti nastanak javnih politika, potreban nam je nekakav pristup koji će nam kompleksne, često ishitrene i preklapajuće procese pojednostaviti i na neki način učiniti čitkima i razumljivima. Tu na scenu stupa literatura iz javnih politika koja je još u svojim najstarijim izdanjima – još sredinom 20. stoljeća – konstatirala da je procese političkog odlučivanja moguće opisati kao niz faza koje se ponavljaju – kao ciklusu javnih politika.

- Agenda
- Formulacija
- Odlučivanje
- Implementacija
- Evaluacija

Model ciklusa javnih politika ima nekoliko jasno razlučivih faza.

Većina ciklusa je proces koji je striktno institucionalan – na temelju svojih propisima definiranih ovlasti donositelji odluka, pa, donose odluke. Javna uprava ili administracija ih provodi, ti propisi imaju učnike, što dobre a što loše, na naše živote. No, svaka od faza zaslužuje vlastiti pregled jer nam njihov slijed otkriva neke važne karakteristike procesa donošenja odluka – i njihove provedbe u djelu.

Agenda - postavljanje političkog dnevnog reda

Prva faza procesa javnih politika je postavljanje problema na dnevni red. Kao što smo već spomenuli, dolazak nekog problema na dnevni red ima svoje pretpostavke, poput onoga da je neko stanje moguće definirati kao nezadovoljavajuće, odnosno problematično, da je na taj problem moguće utjecati djelovanjem vlasti – a u konačnici, da postoji i spremnost vlasti da tako zaista i postupi.

Nikad ne treba smetnuti s uma: već je sam dolazak nekog problema na agendu/dnevni red sam po sebi rezultat neke političke borbe. Prioriteta je uvijek puno, resursa za rješavanje svih problema je uvijek nedovoljno, zbog čega niti o potrebama i prioritetima ne može biti stvarnog konsenzusa niti u jednom suvremenom društvu. Naprotiv, sama definicija onoga što je problem rezultat je djelovanja formalnih (državnih), ali i različitih neformalnih aktera, poput organizacija civilnog društva, akademске zajednice, medija (i to nerijetko samo onih medija koji su politički izloženiji) i drugih aktera zainteresiranih da se čuje njihovo viđenje.

Napokon, i sama skupina koju neki problem pogađa ima utjecaja na to kako će on biti shvaćen. Nije rijetkost da problemi kako ih vide velike kompanije znatno odudaraju od problema kako ih vide, primjerice, građanke i građani i li različite organizacije civilnog društva. U borbi za postavljanje dnevnog reda, nerijetko akteri s više resursa (financijskih resursa i političkog utjecaja) mogu uspješnije definirati svoje probleme kao dnevni red.

Naspokon, važno je za definiranje dnevnog reda podastrijeti kvalitetne dokaze za tvrdnje koje akteri iznose. Što su argumenti u korist toga da neki problem treba naći svoje mjesto na dnevnom redu uvjerljiviji – odnosno, poduprti s više i kvalitetnijim dokazima – to je izglednije da će ta definicija problema dovesti do postavljanja problema na agendu. Dokazi proizašli iz istraživanja često su najvažnije jamstvo da će donesene političke odluke biti smislene – ako ih se uvaži. Drugim riječima, ova faza u ciklusu je izuzetno zanimljiva za najveći broj aktera – mnogi žele utjecati na to koje će javne politike tek postati stvarnost.

Formulacija

Nakon što smo prošli fazu postavljanja nekog problema na agendu, trebali bismo imati definiciju problema (što to treba promjeniti), ali i ciljeve, odnosno poželjna stanja prema kojima se želimo kretati. Predstoji nam odgovoriti na pitanje: kako ćemo to činiti?

Javne politike u fazi formulacije sastoje se od odabira mogućih rješenja za probleme koji su stavljeni na dnevni red. Obično je za političke probleme – one koji se mogu naći na dnevnom redu – može naći više rješenja. Ta je rješenja potrebno međusobno usporediti, utvrditi koja su od njih bolja od drugih (odnosno, koja će proizvoditi bolje učinke jer su: djelotvornija, učinkovitija, dostupnija, jeftinija, ispravnija sa stajališta ustavnih vrednota...) te odlučiti koje od tih rješenja ćemo odabrati i potom detaljnije razraditi.

Taj razvoj nije nipošto jednostavan. Potrebno je kontinuirano osiguravati povezanost ciljeva koje želimo postići sa sredstvima (tzv. policy instrumentima) kojima to želimo učiniti, paziti na sve moguće učinke odluke koju ćemo donijeti te istodobno voditi računa o troškovima koji će nastati. Dobra formulacije je tako rezultat planiranja onoga što želimo postići, ali i odluke o načinu na koji ćemo utvrditi da se uspješno krećemo prema tome stanju.

U konačnici, jedno je od mogućih rješenja uvijek: ne činiti ništa.

Začudo, to često nije i najbolji izbor.

Odlučivanje

Nakon formulacije neke javne politike odnosno odabira rješenja, odabranu rješenje se potvrđuje u odgovarajućem tijelu koje donosi ovlaštene odluke (koje je, znamo, formalni akter javnih politika), i to najčešće u obliku nekog propisa – zakona, pravilnika, strategije, akcijskog plana...nakon čega stupa na snagu, odnosno, počinje važiti.

Nakon ovog koraka – koji se uglavnom odvija u izvedbi samo formalnih aktera – stvari postaju stvarno zanimljive jer sljedi...

Implementacija

...odnosno, sljedi onaj korak koji svi nestrpljivo ščekuju – provedba naše formulirane i potvrđene javne politike.

Ovo je korak u kojem se određena javna politika „provodi u djelo“ – odnosno, u kojoj se provode zakoni i drugi propisi, proizvode se i isporučuju javne usluge i javna dobra, stvarno se utječe na živote i rad ljudi i procese koji se odvijaju u društvu. Vjerojatno je da će mediji izvještavati o tome da je na snagu stupio „novi zakon“, nešto se počinje događati „po novome“. Budite sigurni i da će se vrlo brzo razviti suprotstavljena mišjenja o tome što „po novome“ jest a što nije dobro.

Ovdje se krug involviranih aktera ponovno širi. Javne politike provode tijela javne i državne uprave, ali i drugi akteri. Organizacije civilnog društva, tvrtke i ostali neformalni akteri često se pojavljuju kao partneri tijelima javne uprave u implementaciji – primjerice, kada sudjeluju u pružanju socijalnih usluga ili na druge načine provode pojedine aktivnosti planirane donesenim javnim politikama.

U ovoj fazi se može provoditi vrlo važna aktivnost za kvalitetu javnih politika, a to je njihovo praćenje ili monitoring.

Praćenje javnih politika označava postupak kojim sustavno prikupljamo podatke o provedbi neke javne politike, o rezultatima koje postiže ili ne postiže, o pokazateljima dokud smo došli s provedbom.

Praćenje javnih politika provodi javna uprava kao svoj redovni dio posla, zbog neposrednog pristupa koji ima podacima o implementaciji. Neformalni akteri, poput organizacija civilnog društva, često rade dodatno praćenje implementacije i prenose svoje viđenje, i to nerijetko kroz alternativne izvještaje, takozvane izvještaje u sjeni. Ovo je jedan od alata koji je na raspolaganju aktivistima i aktivistkinjama za kritičko izvještavanje o provedbi javnih politika – često i vrlo potreban.

Napokon, iz perspektive samih donositelja odluka, njihove su sve odluke mudre i bajne.

Evaluacija

Posljednja faza našeg ciklusa javnih politika je faza evaluacije ili vrednovanja. Do nje smo došli nakon određenog vremena provedbe neke javne politike, kada su rezultati vidljivi, a proglašeni ciljevi te javne politike u manjoj ili većoj mjeri ostvareni. O toj je javnoj politici onda moguće i poželjno dati sud i predložiti, u osnovi, jednu od triju mogućnosti kako postupiti s tom politikom:

1. nastaviti je provoditi,
2. mijenjati nešto u tome što se i kako provodi,
3. prestati s provedbom.

Da bismo mogli dati sud o javnim politikama i tome kakve učinke postižu ili ne postižu, trebali bismo imati adekvatne podatke o tim učincima, ali i standarde s kojima ih uspoređujemo – takozvane **pokazatelje ili indikatore**.

---

[4] Hill, 2010; Petek, 2012b.

.....
.....

Pokazatelji ili indikatori

U pokazateljima leži puno političke moći vezane uz analizu javnih politika. Zasad, najkorisnije je o njima razmišljati kao o onome što izravno pokazuje napredak koji je postignut provedbom neke javne politike.

Želimo li smanjiti nezaposlenosti mladih? Naš pokazatelj može biti, primjerice, stopa nezaposlenosti kod osoba u dobi od 18 do 31 godine u našoj državi. Ako počinjemo od stope nezaposlenosti mladih od 11%, a ona se nakon dvije godine smanji na 8%, možemo zaključiti da je politika zapošljavanja mladih dala nekog rezultata.

Na sličan način, svaka javna politika ima svoje ciljeve i pokazatelje kojima zaključujemo postiže li te ciljeve ili ne.

Faza evaluacije je za aktiviste i zagovaračke organizacije od posebne važnosti. Zašto?

U fazi evaluacije, trebalo bi doći do šire rasprave o nekoj javnoj politici. Ponovno cijela ona javnost koja je bila zainteresirana za samo donošenje politike (faza Agende) i za to kako će ona biti oblikovana (faza Formulacije), ima pred sobom konačni „proizvod“ tih procesa i može se postavljati pitanja o tome kako je posao odrađen i hoće li dati rezultata, kolikoga i na koji rok.

Često, rezultati evaluacije će pokazati da napredak nije bio zadovoljavajući. Najviše od svega, to je rezultat tromosti i nesposobnosti velikih sustava – poput državne uprave – da sve kvalitetno sagledaju, svakom problemu posvete dužno vrijeme, znanje i druge resurse i vode ga prema nekim oblicima rješenja.

Policy okviri

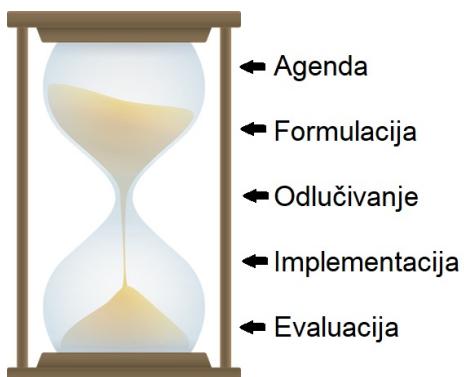
U sklopu proučavanja značenja javnih politika, važno je pitanje **kako se određuju uzroci problema** jer razumijevanje uzroka jako određuje kako će se on rješavati. Primjerice, obrazovna politika će se drugačije kreirati ovisno o tome što smatramo uzrokom nedovoljnog broja visoko obrazovanih – je li to kulturološki obojeno vrednovanje znanja, siromaštvo ili niska kvaliteta visokoškolskog sustava. Vrlo često konkurentska razumijevanja problema stoe u temelju konkurenckim modelima kreiranja rješenja.

Također, važno je promotriti koje se pojave u društvu uopće percipiraju kao društveni problem ili nepoželjno društveno stanje. Posebice je važna argumentacija zašto neko pitanje jest kolektivni problem, koji dijelimo i samo zajedno možemo riješiti, odnosno zašto bi država uopće trebala po tom pitanju nešto činiti. Nije svaki društveni problem u svakom trenutku i javnopolitički problem za koji se smatra da država u njega treba intervenirati utroškom javnih sredstava. Shvaćanja o tome što jesu javni problemi mijenjaju se kroz vrijeme, pa tako nastaju nove javne politike. Primjerice, politika rodne ravnopravnosti postoji tek od 20. stoljeća. Tome nije razlog promjena udjela žena u populaciji ili pogoršanje njihove pozicije u društvu, već u novom razumijevanju rodnih uloga. Dakle, važno je kako se opravdavaju javne intervencije i argumentiraju razlozi za njih. Naime, različitim politikama, u različitim fazama njihova razvoja, različite ideje, svjetonazorji, ideologije i paradigme stoe u temelju.

Procjena potreba mladih, koji će biti korisnici donesenih politika, treba biti **utemeljena na dokazima** (eng. evidence-based). Istraživačkim metodama (npr. fokus grupama, upitnicima, intervjuima) potrebno je dobiti uvid o stvarnom stanju i njihovim potrebama, od samih mladih, ali i osoba koje su s mladima u redovitom kontaktu.

Što nam ciklus javnih politika govori?

Sada kada smo upoznali takozvani ciklus javnih politika, postavimo pitanje: koje faze ciklusa su najvažnije za aktiviste? Odgovor nam može ponuditi shema u obliku *pješčanog sata*:

Dakle: javne politike proživljavaju svoj život u fazama koje su različito otvorene različitim akterima koji su za njih zainteresirani:

- **Agenda** je za **velik broj zainteresiranih aktera** koji imaju prilike utjecati na to koji će problemi dospjeti na politički dnevni red. Na neki način, interesa za javne politike ima onoliko koliko ima aktera, a različiti akteri zainteresirani su za različite politike. Primjerice, mladima može biti interes staviti na politički dnevni red teme seksualnog i reproduktivnog

zdravlja (teme iz sektora zdravstvene politike), učeničkih i studentskih stipendija (obrazovna politika), javnih prostora za okupljanje mladih (politika uređenja okoliša i urbanog planiranja), nezavisnih kulturnih centara (kulturna politika), itd. Isto tako, drugi će akteri (organizacije osoba s invaliditetom, umirovljenici, roditelji male djece, vjerske organizacije, sindikati...) biti zainteresirani za čitav niz drugih, „svojih“ javnih politika i truditi se da se one nađu na agendi.

- **Formulacija** je faza policy ciklusa u kojoj problemi koji su prošli „filter“ agende počinju poprimati svoje moguće oblike – definicije rješenja za detektirane probleme, planove djelovanja, načine mjerena pomaka i druge osobine zaokruženih rješenja. **Ovdje se krug zainteresiranih aktera sužava** – ako je na dnevnom redu neka od politika koje interesiraju mlade, upravo će mladi (predstavljeni kroz, primjerice, organizacije mladih i organizacije za mlade) biti ti neformalni akteri koji će biti zainteresirani za uključivanje u formuliranje rješenja. Uz njih, ovdje se uključuje niz formalnih aktera (ministarstava, agencija), koji onda postaju presudni akteri u fazi koja se zove...
- **Odlučivanje**. Nakon formulacije javne politike, njezina je formalna potvrda političko-administrativni čin kojim ta politika stupa na snagu i počinje „teći“. **U ovoj fazi ciklusa je utjecaj drugih aktera minoran – odluke donose ovlašteni donositelji odluka**.
- **Implementacija** je faza koja **ponovno postaje više otvorena za druge aktere**. Sama narav nekih politika znači da će se u njihovu provedbu pojedini neformalni akteri uključiti kao partneri tijela javne vlasti. Primjerice, brojne se socijalne politike provode u partnerstvu između tijela vlasti i organizacija civilnog društva kojima su ciljne skupine one na koje se tim politikama nastoji utjecati. Ako želi unaprijediti standarde smještaja i usluga pruženih osobama u domovima socijalne skrbi, vlasti mogu prenijeti neke od tih usluga, organizacijama koje se bave pravima i kvalitetom života osoba s invaliditetom, privatnim pružateljima usluga socijalne skrbi i drugim akterima. Istodobno, ciljne skupine će biti zainteresirane za praćenje politike u fazi implementacije, odnosno, odvija li se ona kako je zamisljeno.
- **Evaluacija** je faza u kojoj se policy proces ponovno **otvara najširem krugu sudionika**. O politici koja je implementirana svi imaju ponešto za reći, kritike i pohvale dolaze s različitih strana i mogu utjecati na sudbinu te javne politike, njezin nastavak provedbe, promjenu ili potpunu obustavu. Stručnjaci i stručnjakinje će imati svoje viđenje, organizacije civilnog društva svoju ocjenu, mediji će manje ili više prenijeti njihove stavove, a donositelji političkih odluka ih manje ili više uvažiti. Na samom kraju, odluke o tome što će se događati s tom politikom dalje ponovno dolazi na dnevni red i ciklus kreće iznova.

Preporuke za aktiviste i aktivistinje:

- Pratite *policy* ciklus, „životni vijek“ javne politike koja vas zanima.
- Prepoznajte koja je faza aktualna.
- Uključite se tada kada je pješčani sat *policy* procesa najširi – u fazi evaluacije i postavljanja agende. Dajte prijedloge, dajte ocjene, javno ih komunicirajte, potencirajte važnost nalaženja političkih rješenja za vaše probleme.
- Dajte prijedloge u fazi formulacije.
- Pratite javnu politiku u fazi provedbe.

Politike za mlade

Kada govorimo o javnim politikama, možemo ih razlikovati i prema ciljnim skupinama, odnosno, onim skupinama ljudi na koje imaju najveći utjecaj. Jedna su od takvih skupina mlađih te je zaista moguće govoriti o politikama za mlade. I to ne o jednoj javnoj politici – radi se o više politika koje obuhvaćaju obrazovanje, zapošljavanje, zdravље, sport i rekreaciju, i još puno toga.

Iako je povezujući faktor populacije **mladih** njihova životna dob, veoma je važno prepoznati da se radi o veoma raznolikoj grupi ljudi s obzirom na brojne druge karakteristike. Među mlađima mogu postojati velike, čak i goleme razlike s obzirom na njihovu obiteljsku situaciju, socioekonomski status, obrazovne i profesionalne ciljeve, mjesto stanovanja, društvene vrijednosti, političke stavove, načine provođenja vremena, interesu i dr. Zbog velikih mogućih raznolikosti među mlađima, mjere i ciljevi svakog programa za mlađe veoma su važni i svakako trebaju obuhvatiti što širu skupinu mlađih.

Politike za mlade trebaju biti interes (i obaveza) većem broju formalnih institucija središnje vlasti i/ili državnih ureda (u Hrvatskoj su to npr. Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Središnji državni ured za demografiju i mlađe). Dok se zbog postojanja više institucija kojima u fokusu rada trebaju biti mlađi može priželjkivati sveobuhvatnija politika prema mlađima, to ujedno može dovesti i do disperzije odgovornosti te prebacivanju odgovornosti među tijelima javne vlasti koje se bave politikama za mlađe.

Prisjeti se temeljnog demokratskog načela: Svi oni na koje se neka politička odluka odnosi trebaju moći sudjelovati u donošenju te odluke. Ono je posebno važno kada govorimo o mlađima kao onima na koje javne politike utječu...no, što je s mlađima kao akterima javnih politika?

Naime, mlađe se često ne prepoznaje kao one koji donose dodanu vrijednost, pa ih se posljeđično ni ne uključuje u procese donošenje odluka (čak ni onih koje ih se tiču!). Politike za mlađe u svim segmentima nastajanja (policy ciklusa) trebaju uključiti zainteresirane aktere koji nikako ne smiju isključiti same mlađe.

Razmisli! Znaš li za neke udruge za mlađe ili npr. klubove studenata koji se bave interesima mlađih?

Srećom, upravo u participativnosti i mogućnosti ostvarenja temeljnog demokratskog načela leže i mogućnosti unapređenja politika za mlađe. Taje participativnost nerijetko i strukturirana, odnosno propisana posebnim procedurama i odvija se u specijaliziranim tijelima kao što su **Savjeti mlađih**.

Savjeti mladih - Hrvatska

Savjeti mladih osnivaju se kao savjetodavna tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. Njihova zadaća je promicanje i zagovaranje prava, potrebe i interesa mladih na lokalnoj i područnoj (regionalnoj) razini. Savjet mladih omogućava da mlade osobe predlože promjene sukladno potrebama njih sami te drugih mladih osoba u zajednici u kojoj žive.

Zakon o savjetima mladih uređuje osnivanje savjeta mladih, postupak izbora te druga pitanja od značaja za rad savjeta mladih, a sa svrhom aktivnog uključivanja mladih u javni život tj. omogućavanja sudjelovanje mladih u odlučivanju o upravljanju javnim poslovima od interesa i značaja za mlade.

Provedba Zakona o savjetima mladih obveza je jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, dok Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku provodi nadzor nad provedbom Zakona.

Savjet za mlade RH

Savjet za mlade međuresorno savjetodavno **tijelo Vlade Republike Hrvatske** sa zadaćom sudjelovanja u razvoju javnih politika za mlade.

Savjet se osniva [Odlukom Vlade Republike Hrvatske](#) o osnivanju Savjeta za mlade.

U ostvarivanju svoje zadaće Savjet osobito:

1. sudjeluje u kontinuiranom praćenju i analizi javne politike koja se odnosi i/ili utječe na mlade u Republici Hrvatskoj
2. sudjeluje u davanju mišljenja Vladi Republike Hrvatske o nacrtima propisa od osobitog značenja za unaprjeđivanje položaja mladih
3. prati rad ministarstava i drugih tijela državne uprave u provedbi, praćenju i vrednovanju politika za mlade u okviru njihove nadležnosti, te s tim u vezi, daje mišljenja i preporuke
4. prati razvoj udruga mladih i za mlade i daje preporuke za unaprjeđenje njihovog rada i sustava potpore
5. daje preporuke za razvoj politika za mlade i uključivanje mladih na lokalnoj, područnoj (regionalnoj), nacionalnoj i međunarodnoj razini u ostvarivanju tih politika
6. prati pojavnosti u društvu od značaja za mlade i predlaže mjere u vezi s njima
7. osigurava kontinuirani dijalog državnih tijela, tijela državne uprave, organizacija civilnoga društva, savjeta mladih i akademске zajednice, medija i drugih predstavnika zainteresirane javnosti o unaprjeđenju položaja mladih u Republici Hrvatskoj
8. izvršava zadaće kojima se ostvaruje osnovna svrha djelovanja Savjeta, radi stvaranja poticajnog okruženja za unaprjeđenje položaja mladih.

Savjet ima [33 člana_ice](#) i to predstavnike tijela državne uprave i ureda Vlade Republike Hrvatske, Udruge gradova u Republici Hrvatskoj, Hrvatske zajednice općina i Hrvatske zajednice županija, predstavnike znanstvenih i obrazovnih ustanova te predstavnika Hrvatskog studentskog zbora i predstavnika Nacionalnog vijeća učenika Republike Hrvatske. 8 predstavnika udruga mladih i za mlade imenuju se na prijedlog Središnjeg državnog ureda za demografiju i mlade, temeljem provedenog postupka odabira, sukladno Kriterijima za članstvo u Savjetu za mlade.

Stručne i administrativne poslove za Savjet obavlja [Središnji državni ured za demografiju i mlade](#).

Adresa elektronske pošte Saveta za mlade je savjetzamladeVRH@demografijaimladi.hr

Pogledaj ovi kratki video o savjetu mladih

Izvor videa: <https://www.youtube.com/watch?v=GCv9QnpEA6Y>

Ovo nam je reklo ponešto o mladima kao akterima i kako se njihovo sudjelovanje u donošenju, oblikovanju i provedbi politika za mlade odvija. Uočimo – **u zadaće Savjeta izrijekom je upisano i da on sudjeluje u kontinuiranom praćenju i analizi politika za mlade, kao i praćenju rada tijela javne vlasti**, njihovom stalnom držanju pod povećalom. A upravo su praćenje u provedbi i vrednovanje, kao što smo vidjeli, odlika dobre provedbe javnih politika!

.....
.....

Nacionalni programi za mlade

Prvi nacionalni program za mlade u Hrvatskoj stupio je na snagu 2003. godine. Od tada je na snazi bilo nekoliko programa; drugi program za razdoblje od 2009. do 2013., potom treći za razdoblje od 2014. do 2017. Ne postoji aktualni program, no novi koji bi trebao vrijediti od 2020. do 2024. Je na [javnom savjetovanju](#) bio početkom 2020. godine, no nakon toga nisu poduzeti daljnji koraci razmatranja pristiglih komentara, te u konačnici isti nije usvojen.

Riječ je o dokumentu koji se "utvrđuju ciljevi, prioritetna područja i mjere javnih politika za mlade usmjerene na poboljšanje uvjeta i kvalitete života mladih ljudi u društvu punom izazova."

Prema ovom dokumentu, mladima se smatraju osobe od navršenih 15 do navršenih 30 godina života. Trenutno, oni čine oko 17% ukupnog stanovništva RH.

Prema programu, ova "heterogena skupina osoba koja je u svojoj različitosti od iznimne važnosti za društvo te ju kao takvu promatramo kao resurs društva i bogati društveni kapital." Opći cilj Nacionalnog programa za mlade je "stvaranje društvenih prepostavki za razvoj potencijala mladih radi podizanja kvalitete njihovog života i njihove optimalne društvene integracije."

Prijedlog novog Nacionalnog programa navodi prioritete (i njihove ciljeve) kroz 9 strateških područja:

1. obrazovanje, znanost i cjeloživotno učenje
2. zapošljavanje i poduzetništvo
3. aktivno sudjelovanje mladih i održivi razvoj zajednice
4. socijalnu uključenost
5. zdravlje i sport
6. mlade u ruralnim područjima
7. kulturu
8. rad s mladima
9. mlade u europskom i globalnom okruženju

Nacionalni programi za mlade neke su od najvažnijih i najobuhvatnijih politika za mlade, a pokušaj donošenja takvog velikog programa za mlade postojao je i u Hrvatskoj. Ovo bi nas trebalo podsjetiti na činjenicu da je odabir o tome hoće li neka javna politika stupiti na snagu ovisi o više toga – ne samo o tome radi li se o „dobroj ideji,” već i ima li za nju novca, kapaciteta za provedbu, a na kraju, i političke podrške. U ovom slučaju, ova je javna politika „zaglavila” u fazi odlučivanja – donositelji odluka je nisu stavili na snagu.

No, i sama činjenica da su ovakve „velike“ politike za mlade došlo do dnevnog reda trebala bi djelovati ohrabrujuće za njihovo buduće podržavanje i zagovaranje – kako na nacionalnoj razini, tako i na razini Europske unije.

Strategija Europske unije za mlade od 2019. do 2027. godine

Krajem 2018., na sjednici **Vijeća za obrazovanje, mlađe, kulturu i sport Europske unije** (eng. Education, Youth, Culture and Sport Council configuration – EYCS), usvojena je nova Strategija Europske unije za mlađe. Dokumentom je uspostavljen okvir provedbe različitih politika na razini Europske unije koje imaju za cilj "rješavanje postojećih i predstojećih izazova s kojima se mlađi suočavaju diljem cijele Europe" u narednom osmogodišnjem razdoblju (od 2019. do 2027. godine).

Cilj strategije je poboljšati politike u svim sektorima od važnosti za mlađe, stvoriti nove prilike za sve mlađe te doprinijeti iskorjenjivanju diskriminacije i siromaštva među mlađima. Također, ideja je pružiti priliku mlađima da postanu aktivni građani Europske unije.

Strategiju prate i 4 dodatka: jedan (1) posvećen obnovljenom okviru za provedbu **strukturiranog dijaloga s mlađima** koji mijenja svoj naziv u **dijalog EU-a s mlađima**, (2) dodatak posvećen kreiranju nacionalnih planova za provedbu Strategije EU-a za mlađe na razini država članica EU, (3) ciljevi za mlađe osmišljeni u sklopu 6. ciklusa strukturiranog dijaloga i (4) trogodišnji plan provedbe Strategije EU-a za mlađe za period do 2021. godine.

Ciljevi za mlađe koji nadopunjuju Strategiju (treći dodatak) bazirani su na stavovima i mišljenjima više od 50 tisuća mlađih iz EU koji su sudjelovali u procesu konzultacija u sklopu 6. ciklusa strukturiranog dijaloga. Također, u strukturiranim dijalozima sudjelovalo je i **više od 2 500 mlađih iz Hrvatske**.

Navedenih **11 ciljeva** nadopunjuju strategiju i predstavljaju viziju Europe kakvu žele mlađi.

Više o konzultacijama u okviru kojih mlađi imaju priliku iznijeti svoja mišljenja i prijedloge te na taj način utjecati i oblikovati europsku politiku, procesu koji je do 2019. godine bio poznat kao strukturirani dijalog s mlađima, a danas kao dijalog EU-a s mlađima, saznajte klikom na sliku

EU ulaze u mlađe

Upravo je Europska unija jedan od najvećih i najvažnijih aktera ulaganja u mlađe. Unija alocira značajna sredstva u **Erasmus+**, vodeći program Europske unije za obrazovanje, osposobljavanje, mlađe i sport. Proračun programa za aktualno razdoblje od 2021. do 2027. iznosi oko 26,2 milijarde eura. Program je, uz podizanje kapaciteta mlađih i provedbu razmjennih usmjerenih na teme koje se „provlače“ kroz sve ostale, kao što su socijalna uključenost, zelena i digitalna tranzicija.

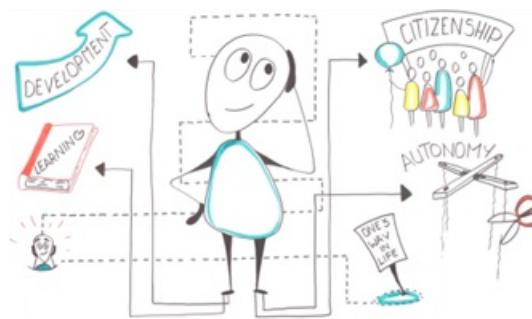
„Mobilnost učenika i osoblja glavna je aktivnost programa Erasmus+. Očekuje se da će tijekom trajanja programa u aktivnostima mobilnosti u inozemstvu sudjelovati oko 10 milijuna polaznika, uključujući učenike i studente, profesore, učitelje, nastavnike, predavače i trenere u svim sektorima. Zahvaljujući jedinstvenom iskustvu življenja, studiranja, osposobljavanja ili putovanja u inozemstvo sudionici stječu samopouzdanje i transverzalne vještine, otkrivaju različite kulture i grade mreže osobnih i profesionalnih odnosa s ljudima iz drugih zemalja. To povećava njihovu zapošljivost i

aktivno sudjelovanje u društvu te pridonosi većoj socijalnoj uključenosti i jačanju europskog identiteta te promicanje sudjelovanja mladih u demokratskom životu.“ Više o programu pročitajte u [letku](#).

Što Vijeće Europe čini za mlade?

Uz Europsku uniju, Vijeće Europe također brine o politikama za mlade. Glavni ciljevi ove organizacije koja obuhvaća 47 država članica (sve europske države osim Bjelorusije) su jačanje suradnje i jedinstva na europskom kontinentu, te promicanjem ljudskih prava i temeljnih sloboda, demokracije i vladavine prava. Jedan od prioriteta međuvladine suradnje u Vijeću Europe u području mladih promicanje je i potpora razvoju politika za mlade. Tijekom godina, Vijeće Europe izradilo je raznovrsna načela i vrijednosti koje bi trebale biti u podlozi politika za mlade o kojima više možete pročitati [ovdje](#).

Sinergijskim djelovanjem Europska unija i Vijeće Europe promoviraju i finansijski potiču politike za mlade u Europi. No ni Vijeće Europe ni EU nemaju formalne mehanizme utjecaja na kreiranje i implementaciju politika za mlade na nacionalnom nivou, pa su unatoč razrađenim smjernicama primjetne razlike u pristupima prema mlađima u različitim državama Europe. Svaka zemlja za sebe odlučuje što će se smatrati politikom za mlade.

Izvor slike: <https://www.youtube.com/watch?v=Vd3zub--scE>

Razmisli! A ti? Osjećaš li se zastupljeno? Na kojoj razini? Što bi moglo biti bolje?

Politike za mlade u Hrvatskoj

Više o politikama za mlade u Hrvatskoj pročitajte u radu Marka Kovačića: *Politika za mlade u Hrvatskoj – anatomija jedne javne politike* (269.-299. str.), u zborniku radova: [Ilišin, V. i dr. \(2015\): Demokratski potencijali mladih u Hrvatskoj](#)

DRUGI DIO – ZAGOVARANJE

Zagovaranje se može provoditi na različitim institucionalnim razinama.

Izvor slike: <https://youthforeurope.eu>

Gdje nastupaju aktivisti

Sada kada smo upoznali neke od temeljnih kategorija kojima ćemo analizirati i opisivati javne politike, potrebno se usmjeriti na drugi ključni element zagovaračko rada – a to je zagovaranje samo.

Kada bi sve dobre ideje za unapređenje politika i praksi bile same sebi dovoljne, ne bi bilo potrebno zagovarati za njihovo donošenje, provođenje i unapređenje – kretali bismo se stalno naprijed služeći se isključivo podacima koji dolaze iz znanstvenih istraživanja, analiza, te iz praćenja provedbe i evaluacije postojećih politika.

Svi donositelji odluka, suočeni s bilo kojom javnom politikom, postavljali bi samo važna pitanja: je li ova politika učinkovita, je li isplativo ulagati sredstva u nju, uključuju li i osnažuje mlade, promiče li ljudska prava, demokraciju i druge poželjne ciljeve.

Drugim riječima, dobre javne politike bi se pisale same.

MNo, to nije slučaj, gotovo nikada. Naprotiv, i najbolje javne politike, iza kojih stoje najimplementiriji i najdemokratičnije namjere, najčvršći znanstveni dokazi i drugi relevantni podaci, pa i javna podrška, ne moraju doći do svojih *policy* ciklusa. Ostat će izvan dnevnog reda, o njima se nikad neće raspravljati ili će pasti u zaborav, nikad neće doći do njihove realizacije. Sve analize o njihovoj važnosti ostat će „zarobljene u ladicama“ donositeljima odluka

Stoga, ovdje nastavljamo s pitanjem *kako* se baviti javnim politikama i odgovaramo: zagovarački

Ovaj dio priručnika će se pozabaviti koracima učinkovite komunikacije u vezi javnih politika prema javnosti i prema donositeljima odluka.

.....
.....

Što je javno zagovaranje

U prvom dijelu priručnika upoznali smo formalne i neformalne aktere javnih politika. Moć formalnih aktera leži upravo u njihovim formalnim ovlastima – u pravu donošenja odluka. Neformalni akteri takve ovlasti nemaju, već njihova snaga leži u argumentaciji kojom se služe i dokazima za svoje prijedloge koje mogu ponuditi. Kada tu argumentaciju i te dokaze usmjere prema formalnim akterima s nekim zahtjevima, oni se zapravo bave *javnim zagovaranjem*.

Javno zagovaranje možemo definirati kao pokušaj utjecaja neformalnih aktera u policy procesu na definiranje problema i njihovih mogućih rješenja. Ono predstavlja pokušaj posrednog utjecaja na sadržaj političkih odluka putem organiziranih planiranih intervencija kojima se mobilizira politička i društvena podrška radi promjene u načinu rješavanja određenog javnog problema⁵.

Zagovaranje možemo smatrati samo jednim od oblika političke participacije, odnosno, sudjelovanja građanki i građana u donošenju političkih odluka. **Ako političku participaciju želimo bolje razumjeti, možemo je podijeliti na institucionalnu tj. formalnu i izvaninstitucionalnu tj. neformalnu.** Institucionalna dimenzija podrazumijeva institut izbora kao glavni mehanizam građanskog sudjelovanja u političkom životu, a izvaninstitucionalni oblici političke participacije uključuju sudjelovanje na prosvjedima, potpisivanje peticija, građanski neposluh, politički bojkot i dr. Uzete

zajedno, sve one aktivnosti koje su usmjerene na donošenje i/ili promjenu političkih odluka shvaćaju se kao oblik političke participacije.

Obzirom na to da različiti oblici participacije imaju različite načine na koje nastoje postići pojedine društvene ciljeve, naš će fokus ostati uglavnom na zagovaranju – komunikacijskom djelovanju koje građanima i građankama – i organizacijama – otvaraju put ka pokušaju utjecaja na odluke formalnih aktera javnih politika.

Pogledaj video: Građani znaju najbolje - sudjelovanje građana u odlučivanju

Izvor videa: https://www.youtube.com/watch?v=QZOIfqpbVk&feature=emb_title

[5] LIBERA priručnik (2014), str. 52

Dobro, jel' mi to pričamo zidovima?

• Javni prostor i demokratska javnost

Da bismo se pozabavili javnim komuniciranjem, potrebno nam je osnovno znanje o medijskim prikazima stvarnosti. Kažemo „prikazima stvarnosti“ jer je medijska prezentacija stvarnosti doslovno „proizvodnja stvarnosti“ – zato što praktički nema informacije o političkoj stvarnosti, a da ona do nas nije došla preko medija. Bez medija koji političku stvarnost selektiraju, prezentiraju nam i postavljaju pitanjima tim akterima, teško da bismo imali ikakav doživljaj sfere politike.

Mediji su uvijek u potrazi za "robom" i čitateljima/gledateljima/klikateljima, te ih ta ekonomska realnost tjera proizvoditi više sadržaja u manje vremena, svemu pristupati plošno i zabavno. Pa onda i javno informiranje o politici trpi jer biva svedeno na plitki spektakl, na one najlakše razumljive elemente politike kao procesa. Politički sadržaji su po svojoj naravi teže objasnjeni, manje dinamični, manje neposredno konfliktni, i svime time – manje zanimljivi. Ako želite, puno je lakše ispeći kokice uz politiku nego uz politiku kao *policy*.

Znači li ovo da svoju komunikaciju moramo banalizirati i pretvoriti u plitki spektakl?

Ne znači.

No, trebamo se opremiti kako bismo komunicirali učinkovito.

Ulazak u javnost i zašto se trebamo odvažiti

Prema Young i Quinn (2012), zagovaranje kojim nastojimo utjecati na neku javnu politiku je:

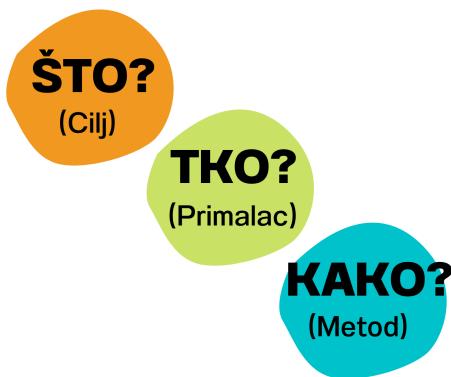
- dvosmjeren proces pregovaranja, kojim prebacujemo „vlasništvo“ nad nalazima i preporukama za razvoj neke javne politike s naše organizacije na ciljane publike;
- pokušaj djelomičnog utjecaja na neku javnu politiku – njezin sadržaj ili instrumente – a ne cijelovito afirmiranje naše ideje;
- „pridobivanje“ stručnih publika i izgradnja interesnih koalicija, te „razmjena“ s donositeljima odluka;
- ovisno o kontekstu, koji je uvijek specifičan i promjenjiv;
- nepredvidljivo, i u pravilu zahtijeva dosta vremena i upornosti.

Ako je zagovaranje tako neizvjestan i naporan, proces, opravdano je postaviti pitanje: zašto bismo uopće poduzimali napore za izlazak u javnost? Kako možemo povećati svoje šanse za uspjeh kada smo suočeni s toliko toga što je izvan naše kontrole?

Odgovor leži u tome da naš pristup zagovaranju mora poprimiti oblik *sustavnog* pristupa – odnosno, **zagovaračke strategije**. A da bismo formulirali strategiju, potrebno nam je odgovoriti na tri pitanja:

- Koji će biti **najprimjereniji pristup**, odnosno, koliki je i kakav je u aktualnom kontekstu potencijal za promjene, što rezultira definiranjem očekivanog pomaka nakon kampanje – **općeg cilja kampanje**.
- Koji su **akteri** važni za naš zagovarački napor i kakav je njihov odnos prema nama?
- Koje i kakve **poruke** želimo odaslati u javnost kako bismo pridobili vidljivost i podršku?

Ovim ćemo se koracima u nastavku pozabaviti.

Želiš li saznati više o tome što je zagovaračka strategija?

Izvor videa: <https://www.youtube.com/watch?v=EODO6NDV9go>

• **Izbor najprimjerenijeg pristupa kampanji**

Kada kreiramo javno-zagovaračkui kampanju, trebamo imati na umu da su naši uvidi zasnovani na dokazima jedan od mogućih izbora argumentacije I da neće samo iz njih proizaći svi naši zagovarački uspjesi nešto je ipak (i) u dopadljivosti naših poruka, prijemčivosti naših ciljnih publika, odabira kanala I medija...a u konačnici, I po političkoj volji, oodnosno, spremnosti političkih aktera da u određenoj situaciji, određene teme gledaju s odobravanjem. Ili ih makar stave na agendu.

No, ovvo ns ne treba odvratiti od razmišljanja po *pomaku* koji želimo postići. Napokon, taj će pomak biti cilj naše zagovaračke kampanje. **No, do tog pomaka se također dolazi kroz korake koji su primjereni društvenom (i ekonomskom, i političkom) kontekstu u kojem djelujemo.**

Od presudne je važnosti zapamtiti: naše je glas u postavljanju političkog dnevnog reda samo jedan od velikog broja. Da biste bili uspješni morate znati tko su ljudi koji su uključeni u donošenje odluke i kakvi su njihovi stavovi, da biste mogli **kreirati poruku koju će oni razumjeti, odsnosno, koja će na njih utjecati na način na koji želite.**

Ovdje ćemo biti okrutno ali realistični: većini se političara se promjene ne svidaju osobito, osobito ne promjene koje doprinose ciljevima solidarnije politike. Na političke odluke tako utječe niz čimbenika:

- osobni stavovi i procjene donositelja odluka (često protiv naših ciljeva),
- resursi na raspolaganju (nikad dovoljni),
- politički trenutak (nikad ispravan),
- politička klima (ponašanje uvijek prema uputi: „ne talasaj“),
- politička kultura, navike i tradicije (rezultat dugotrajnog destimuliranja građanske participacije i sumnjičavosti prema više demokracije),
- moć drugih kreatora javnog mnijenja (lobisti s velikim sredstvima nerijetko su bliski srcima političara),

- javno mnjenje (čiju naklonost političari ne smiju izgubiti), te napisjetku,
- sami mediji (koji često neće prenijeti ono ključno).

I opet: cilj nije obeshrabriti aktivizam, već ukazati na to da je moguće da će i najbolje, najplemenitije solidarne ideje „patiti“ kada ih se suoči s manjom mogućnosti za njegovu provedbu. To nije krivnja ideja nego mnogih utjecaja na uspjeh ili neuspjeh svakog političkog djelovanja.

U analizi konteksta, tri su područja na koja se potrebno posebno fokusirati⁶:

Izazovi ili prepreke zbog kojih proces ne ide u smjeru u kojem biste željeli, poput:

- Ne znano ili nemamo pristup onima koji pripremaju odluke i onima koji ih u konačnici donose
- Suprotne vrijednosne pozicije i interesi u odnosu na pozicije i interes Vlade
- Tema koja se uopće ne nalazi na političkom dnevnom redu Vlade
- Nedostatak znanja ili razumijevanja problema i potencijalnih rješenja među ciljanom publikom
- Manjak podataka nužnih da bi se potkrijepilo donošenje odluke
- Vlastiti nedostaci (imidž o nama, informiranost, umreženost, stručnost, resursi...)

Prednost koju možete iskoristiti kako biste proces pomaknuli u željenom smjeru, poput:

- Iznenadujući ili novi nalazi proistekli iz istraživanja i analize
- Novo rješenje starog problema
- Prilika za djelovanje koja se pojavila u društvenom, političkom ili ekonomskom kontekstu
- Podrška utjecajnih pojedinaca ili organizacija (potencijalni ambasadori i glasnogovornici)
- Pažnja i naklonost medija - ubacivanje novih perspektiva kroz tzv. tople (ili tužne) ljudske priče, odjeci „stranih“ priča i njihovo daljnje praćenje u domaćoj javnosti

Koliko velik pomak možete očekivati, s obzirom na identificirane prepreke i prednosti. Ne zaboravite da cilj može ići od tek otvaranja rasprave o nekoj temi pa sve do promjene politike sukladno vašim željama:

- Podizanje svijesti o problemu, a potom i o načinima rješavanja problema
- Poticanje rasprave ključnih dionika
- Promjena stava stručnjaka o nekoj temi ili policy opciji
- Postavljanje teme na politički dnevni red
- Prihvatanje i primjena vaših policy preporuka
- Rezultat ove analize trebao bi vam dati realističnu sliku onoga što možete postići i biti vodilja u osmišljavanju zagovaračkih aktivnosti, što ćemo ilustrirati kroz naš primjer.
-

Vježba! Uzmi zagovarački cilj i razmisli:

- S kime želiš (javno) komunicirati?
- Što želiš reći?

Izradi slogan na temelju ova dva pitanja.

Dung i Quinn, 2012: 59-64.

.....
.....

Akteri razni – saveznici, protivnici i indiferentni (analiza aktera i identificiranje meta komunikacije)

Zagovaračke kampanje ne odvijaju se u vakuumu. Uvijek su upućene nekim ljudima (donositeljima odluka), ali oni nisu jedini do kojih naša javna komunikacija može doprijeti. Naprotiv, krug aktera koje ćemo doseći – izravno im se obraćajući i li jednostavno javno komunicirajući bit će širok i uključivat će manje i više zainteresirane, manje i više prijateljski nastrojene, manje i više utjecajne.

No, ovo nije nevažno – naime, o prethodno napravljenoj analizi aktera može dugoročno ovisiti uspjeh naših kampanja. Da bismo lakše osmisili „s kime sve imamo posla“, aktere je moguće podijeliti prema tipologiji koja uključuje ono što je najvažnije za nas – *interes* za našu temu i *moć* da nešto učine.

Moći i zainteresirani akteri su nam svakako važni. Oni su najčešće oni koji imaju u svojim rukama mogućnosti nešto promijeniti, moći donošenja odluka, a nerijetko i druge resurse važne za naš rad, poput znanja i ovlasti raspolaganja novcem. Najčešće su to formalni akteri, poput javnih dužnosnika, državne uprave, političara na vlasti. Odnos s njima može nam omogućiti djelovanje i postizanje ciljeva, kao što nas manjak odnosa s njima može gurnuti po strani i učiniti da

naši napori budu manje vidljivi. Iz svih ovih razloga, naši argumenti i zagovarački napori trebaju biti prvenstveno usmjereni prema njima.

Moćni ali nezainteresirani akteri također su važni, a mogu biti nepredvidivi. Odjednom se mogu zainteresirati za našu temu i utjecati na nas, na način koji nam može olakšati, ali i otežati djelovanje. U svakom slučaju, budući da su moćni, dobro ih je imati na umu i „opipati im bilo“ oko naših tema. Kontekst koji stvaraju svojom moći može nam koristiti ali i štetiti, njihovom javnom djelovanju se možemo prikloniti ili u njemu naći na prepreku. Ako ih možemo zainteresirati i s njima izgraditi saveznštvo, sjajno. Bolje je za nas kad su nam skloni, ali to neće uvijek biti slučaj..

Zainteresirani akteri bez moći često ćemo biti mi sami. Organizacije civilnog društva, inicijative i zagovarači često imaju itekako što reći o svojim temama, ali malo koga da ih posluša. Ponekad je ignoriranje od strane moćnih aktera aktivno i zamjetno, ponekad je suptilnije, a ciljevi naših borbi ne postaju manje važni. U ovoj je skupini najvjerojatnije da ćemo naći iskrene saveznike i podržavatelje, oni koji znaju i koji žele znati više o nama. Oko njih se isplati uložiti napor jer jačajući njih, jačamo i svoj položaj.

Napokon, **nezainteresovani akteri bez moći** su, jednostavno, „svi ostali“. Obične građanke i građani koji imaju vlastite brige, interese i preferencije bit će često neodlučni (ili barem bez snažno izraženih stavova) oko naših tema i neskloni njima razbijati glavu. Njihova podrška, ako je zadobijemo, bit će nam draga ali bez masovne mobilizacije, neće mnogo promjeniti. Nije zgorega znati što misle o nama, ali to je sve – ionako imamo puno toga na umu.

.....
.....

• **Koje aktere trebamo razvrstati u ovu shemu?**

Ne možemo dati puni odgovor, ali ono što je sigurno je: trebamo što preciznije identificirati te dionike. Drugim riječima, **nije dovoljno reći da su „političari“ moćni ali nezainteresirani – političari na vlasti su moćniji od onih u opoziciji, a nekim je političkim opcijama naša tema važnija nego drugima jer u njoj nalaze priliku za mobiliziranje svojih glasača.**

Mediji nisu nikad samo mediji – oni mogu biti mediji koji su nam skloni ili neskloni, čitani ili rubni, za ljudi koji su nam slični ili potpuno odvojeni od nas.

Mediji nisu nikad samo mediji. Oni mogu da budu mediji koji su nam skloni ili neskloni, koji su čitani ili marginalni, namenjeni ljudima koji su nam slični ili koji su potpuno odvojeni od nas.

Naši će akteri uglavnom biti – ovog puta specifičnije:

- Javni dužnosnici i dužnosnice – tri grane vlasti (izvršna, predstavnička, sudska vlast); donositelji odluka u našoj lokalnoj zajednici, našoj državi ili u Europskoj uniji (pa i globalno!);
- Ostala java tijela (agencije, pravobraniteljstva, inspekcije, nezavisne institucije, obrazovne ustanove, ...);
- Političari i političarke – na vlasti/u opoziciji, lokalno/nacionalno, naši istomislenici ili protivnici;
- Organizacije civilnog društva (udruge, inicijative, aktivni građani i građanke, aktivisti i aktivistkinje za i protiv naših ciljeva);

- Stručne zajednice (akademska zajednica, znanstvenice i znanstvenici...);
  - Poslovni sektor (poduzeća, korporacije, potencijalni donatori ili sponzori, oni koji svojim radom rade nešto društveno dobro ili loše);
  - Mediji (tisk, televizija, radio, internetski portali i društvene mreže; mainstream ili rubni; aktivistički ili apatični; svjetonazorski bliski ili protivni našim ciljevima).
- .....
.....

Zašto ponekad kisnemo pred parlamentom i Vladom (prosvjedno djelovanje i poruke u javnosti)

Kroz povijest, uključujući našu nedavnu prošlost, pojedine grupe građanki i građana odlučile su se za prosvjedno djelovanje – posebno zanimljiv oblik građanske participacije – javno izražavanje podrške nekome ili nečemu – ili pak nezadovoljstva nečime.

Zašto je prosvjedno djelovanje posebno moćno i upečatljivo?

Prosvjedi su javne, često i masovne demonstracije političkog stava. Vidljivi su, šarenii, glasni i, ako prikupe dovoljan broj sudionika, predstavljaju poruku na koju se političari teško mogu oglušiti. Možda je put do masovne podrške za prosvjed i dug, ali nerijetko prosvjedno djelovanje predstavlja prijelomni trenutak neke političke borbe.

Prosvjed podrške Cjelovitoj kurikularnoj reformi u Hrvatskoj, 2016. | Izvor: hrvatskamozeboje.org

Antiratni protest Crni flor, 1992. | Izvor: ratusrbiji.rs

Citroënovi radnici i radnice sudjeluju u sindikalnim demonstracijama, 1968. | Izvor: NPR

Prosvjednici se okupljaju na trgu Tahrir u Kairu, 2011. <https://www.vox.com/> | Izvor: Vox

Klimatski prosvjed Fridays for Future Manila | Izvor: Facebook

Mediji i kako s njima (*umijeće priopćenja za medije*)

Jednom kada dođemo do medijske pozornosti, potrebno je malo vještine kako bismo s medijima što uspješnije

komunicirali. A najsigurniji način za to je – dati medijima ono što mediji žele. A ono što žele uglavnom je svodvo na nekoliko karakteristika koje može imati sama poruka, ili način na koji se poruka medijima dostavlja:

- jednostavno,
- zanimljivo,
- iznenađujuće,
- pamtljivo,
- osobno,
- vizualno atraktivno.⁷

Odnosno: ako je vašu priču moguće ispričati jednostavno i životno, s informacijama koje ljudi ne znaju, primjerima ili iskustvima koje vašoj poruci daju život – a k tome imate što i vizualno pokazati – sve vam to ide u prilog. Naravno, neće svaka priča imati preduvjete da bude medijski privlačna na svaki od ovih načina. No, kao i brojne druge vještine, i komunikaciju s medijima se vježba ponavljanjem.

A prva lekcija koju treba usvojiti odnosi se na prenošenje glavne poruke. Glavna poruka je ona koju želite izgovoriti, možda ne prvu, ali želite da sve na nju ukazuje. Kada birate koja je vaša glavna poruka, **zamislite situaciju u kojoj je morate izgovoriti u roku od samo 30 sekundi**. Odnosno, zamislite da ste zatekli baš onu pravu ključnu osobu koja može doprinijeti ostvarenju vašeg cilja, i s njom se vozite liftom od prizemlja do sedmog kata poslovne zgrade. Točno toliko vremena imate na raspolaganju za izgovoriti vašu glavnu poruku sa svim njenim elementima. Cilj je ove verzije poruke tek otvoriti dijalog o našoj temi – ona je tek njezin maleni dio, dok nastavak dijaloga treba ponuditi **dokaze, argumente, zaključke i preporuke kako djelovati na problem**. Nastavak će se odnositi na detaljno konstatiranje problema i nuđenje mogućih rješenja, u obliku boljih javnih politika.

Drugačije rečeno: zaokupljena pozornost donositelja odluka je vaš put prema postavljanju problema na agendu.

Glavna poruka postaje tim „više glavna“ ako je više puta ponovite. To znači da se poruka mora ponoviti na razumljiv i što sličniji (odnosno, jednako shvaćen) način neovisno o tome dolazi li u kratkom (npr. članak) ili dugom (npr. intervju) formatu. A da bi bila porenosiva na taj način, glavna i prva poruka mora biti – još jednom – jednostavna, pamtljiva i lako prenosiva dalje.

Prisjetite se dječje igre „pokvarenog telefona“. U toj je igri cilj da osoba na kraju lanca prenošenja poruke ispravno shvati i ponovi poruku koju je smisliла osoba na početku tog lanca.

Naravno, nesporazumi se putem događaju i zabavni su. No, ta nam igra otkriva važne elemente prijenosa poruka duž komunikacijskog lanca:

- Kratke poruke se prenose lakše i točnije od dugih.
- Poruke koje sudionici lako razumiju se prenose lakše i točnije od „teških“.
- Poruke koje nemaju specifične ili „teške“ elemente se prenose lakše i točnije od onih koje nisu poznate svima.
- Što je lanac prijenosa duži, veća je vjerojatnost da će poruka biti iskrivljena ili pogrešno shvaćena.

Razmisli! Koja ti se javna poruka sviđa i zašto ti se sviđa? Razmisli o reklamama, poput Coca-Cole, Nikea, nekih marki hrane koje vidite na televiziji. Ovi oglasi su savršen primjer za analizu jer imaju sve karakteristike uspješne poruke.

---

[7] Prilagođeno prema: Young i Quinn, 2021:123

ZASUČIMO RUKAVE (PRAKTIČNE VJEŽBE I AKTIVNOSTI)

- **Ovo mora u medije, ODMAH – Pisanje priopćenja, ili: kako u što manje poruka reći sve**

Priopćenje za medije pisana je komunikacijska forma namijenjena predstavnicima medija, s ciljem informiranja javnosti o temi/problemu koja je pošiljatelju (organizaciji ili pojedincu) važna.

Važno je imati na umu da vaše priopćenje sigurno nije jedino tog dana poslano medijima. Novinari i medijske redakcije svakog dana dobivaju na desetke priopćenja za medije, stoga je važno da već u naslovu priopćenje (također i samim nazivom dokumenta) privučete pozornost novinara, koji će izdvojiti vrijeme da prvo pročitaju vaše priopćenje, a onda u dogovoru s urednikom isti odluče i objaviti u svom mediju.

Priopćenja se danas šalju mailom na adrese novinara (super za vas ako imate kontakte nekih novinara_ki i za koje mislite da će imati interesa za temu) i/ili na mail adrese redakcija. Najbolje je da priopćenje šaljete u samom tijelu maila, ali i kao privitak pa da se novinari mogu poslužiti s onim formatom koji im bolje odgovara.

Način na koji je priopćenje napisano veoma je bitno i utječe na vjerojatnost da će biti objavljeno i na taj način dospjeti do šire publike.

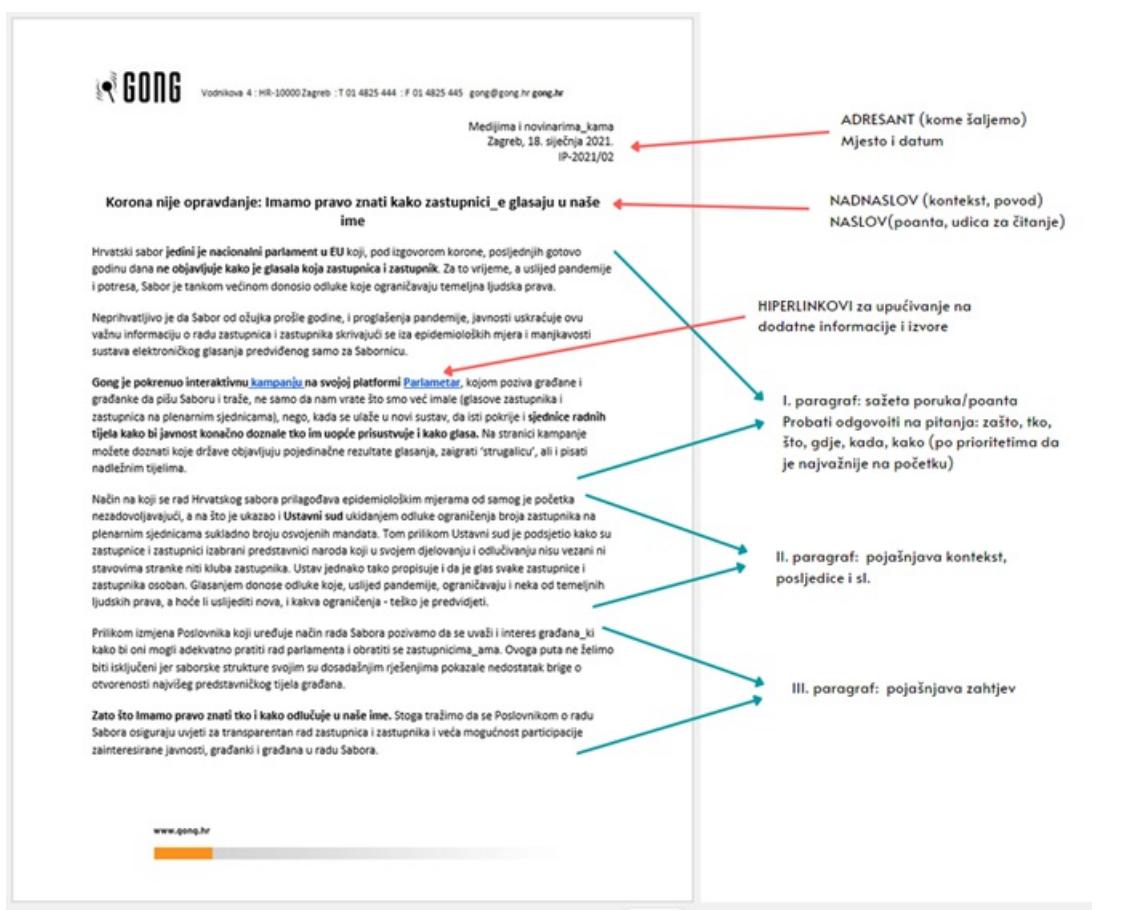
Evo nekih sugestija kako sastaviti dobro priopćenje za medije.

- **Važan je naslov!** I pritom se misli na dvije stvari; naslov samog maila (eng. *subject*), te naslov priopćenja (teksta kojeg šaljete u privitku maila i/ili kao privitak). Nazivom "Priopćenje_datum slanja_ime pošiljatelja" nećete privući pažnju. Naslov mora biti kratak (poželjno dužine 10 -15 riječi) i jasan, ali i informativan.
- **Piši jezgrovito i jasno, jezikom razumljivim širokoj publici** – Cilj priopćenja je da plasirate poruku koje je svima razumljiva. Koliko god tema koju komunicirate bila složena, važno je da bude razumljiva svima jer trebate podršku za svoj cilj, a ona će izostati ne budete li shvaćeni. Izbjegavati kompleksne izraze, složene rečenične forme. Svakako pročitajte priopćenje nakon što ste ga napisali i skratite rečenice ako se ne čitaju u jednom dahu. Želite li da vaše priopćenje bude pročitano dalje od naslova, već u prvom paragrafu morate istaknuti poantu. Tako možete zaintrigirati novinara (kasnije čitatelja). Uvijek imajte na umu da se netko od čitatelja_ica po prvi puta susreće s vašom temom pa tako i pišite.
- **Ponudi odgovore na ključna pitanja** – Što (se događa)? Tko govori/organizira/skreće pažnju na problem? Gdje i kada se nešto događa? Zašto je to važno? Ne odlazite previše u širinu. Priopćenja ne bi trebala biti duža od kartice do dvije teksta (jedna stranica).
- **Priložite fotografiju** koja se tematski veže uz priopćenje (sliku s događaja, relevantne aktere ili barem logo svoje organizacije) kako biste olakšali podatke o vašoj organizaciji, vama osobno ili temi o kojoj pišete. Na taj način sugerirate adekvatnu opremu članka uz tekst samog priopćenja, ali i olakšavate posao uredništvu koji ne treba tražiti fotografiju koja bi bila adekvatna.
- **Dodajte linkove** u tekst priopćenja kako biste odveli čitatelja po više informacija koja radi kratkoće forme ne možete ponuditi u samom tekstu priopćenja. To može biti link na web stranicu vaše organizacije, link kojim skrećete pažnju na Zakon na koji se pozivate, link kojim upućujete na neki zbir podataka, Facebook event ili nešto drugo.
- **Pročitajte priopćenje prije slanja**, a poželjno je i da date nekom drugom da to učini kako bi svježi par očiju (a najbolje i netko tko nije upoznat s temom) zapazio postoji li u tekstu neka nejasnoća; treba li neke dijelove dodatno pojasniti ili pak skratiti jer samo zagušuju tekst. Također, „vaš kontrolor“ možda neće previdjeti gramatičke

pogreške ili tipfelere.

- Poželjno je da na kraju priopćenja napišete tko je osoba koja je napisala priopćenje ili **tko je osoba za kontakt** (njezinu e-mail adresu i broj telefona) kako bi novinari, u slučaju da žele saznati više, imali informaciju kome se obratiti.
- Vodite računa **kome šaljete** priopćenje. Priopćenja se danas šalju mailom na adrese novinara_ki, urednika_ca određenih rubrika ili na e-mail adrese redakcija. Najbolje je da priopćenje šaljete u samom tјelu maila, ali i kao privitak pa da se novinari mogu poslužiti s onim formatom koji im bolje odgovara. Nastojte ih slati ujutro (do podne) da budu objavljena tјekom prijepodneva (na portalima), a svakako do zaključenja broja u poslijepodnevni satima (važno za tiskana izdanja). Vodite računa i o tome kome šaljete svoje priopćenje. Besmisleno je novinaru_ki lifestyle ili sportske rubrike poslati priopćenje koja se tiču zaštita prava manjina ili zaštite okoliša, ali super ako imate kontakte nekih novinara za koje mislite da će imati interes za temu.

Primjer priopćenja (sa označenim sastavnim dijelovima):

Ovo se mora dogoditi, OVE GODINE – zagovaračke kampanje i interes javnosti

Kampanje podrazumijevaju najčešće više komunikacijskih aktivnosti koje su usmjerene na postizanje nekog cilja. Njihova je logika u osnovi istovjetna onoj „manjih“ ili kratkoročnijih komunikacijskih aktivnosti, utoliko što također podrazumijevaju sve korake koje smo već upoznali – definiranje općeg pristupa, analizu aktera, formulaciju glavne

poruke – a putem čemo iskušati i priopćenje kao komunikacijski kanal „prvog odabira“ za brojne zagovaračke organizacije. No, kampanje sve ove korake „vuku“ kroz određeni vremenski period i utoliko su složenje i u svemu ovome iziskuju više sustavnosti.

Zagovaračka kampanja morala bi imati plan aktivnosti kroz dulji vremenski period, očekivati važne događaje koji bi se morali dogoditi dok taj rok traje, te predvidjeti za koje će komunikacijske poslove biti zadužen tko i s kojim sredstvima. Jednostavan oblik te tablice može izgledati ovako:

Aktivnost #1	
Rok	
Zaduženje	
Raspoloživa sredstva	
Ciljna publika (ili publike)	

Aktivnost #2	
Rok	
Zaduženje	
Raspoloživa sredstva	
Ciljna publika (ili publike)	

Od navedenoga, još su nam ciljne skupine donekle misterij. Jasno je da analiza aktera treba biti napravljena, ali što kada smo identificirali u osnovnim crtama *kome* se i *kako* želimo obratiti?

U osnovi, tri su glavna tipa publike kojima se možemo pokušati обратити:

1. **Stručna publika** – ovo je dio javnosti koji je malen, ali raspolaže velikim znanjem. Čini ga akademска zajednica, znanstvenice i znanstvenici, istraživači_ce konkretnih javnih politika, iskusni novinari_ke u pojedinim sektorima, najviši ešalonii u izvršnoj vlasti (npr. ministri_ce, zamjenici_ce ministara i sl.) međunarodne organizacije i agencije i drugi „ljudi iz struke“. Ovaj dio javnosti ima znanja i razumijevanja za duge formate i njima ima smisla ponuditi najviše detalja i argumentacije.
2. **Informirana publika** – ovaj dio javnosti sluša argumentaciju i može znati čak i puno, ali proizvodnja znanja nije ono čime se temeljno bavi. Novinarke i novinari u ozbiljnim medijima, informirani građani i građanke, organizacije civilnog društva, javna uprava – svi oni razumjet će natprosječno puno, ali nemaju nužno prostora za proradijanje opsežne argumentacije. Zato je njima potrebno dati preglednu, sažetu ali kompletну informaciju.
3. **Opća javnost** – ovaj najširi dio javnosti o problemima kojima se vi bavite zna nešto ili ne zna (skoro) ništa. Nalazi istraživanja su teško čitljivi za većinu ljudi – i to je u redu. Pozornost najšire javnosti treba zadobiti primjerima i životnim porukama, jezgrovitima i sadržajnim kao što to naše glavne poruke trebaju biti. Pogotovo će biti interesantno ako ovoj publici možete pokazati argumente „ZA“ ili „PROTIV“ neke javne politike koji se tiču nje same

Svim ovim publikama svoje nalaze možete predstaviti u pisanoj, govornoj ili vizualnoj formi, čiji su primjeri navedeni u tablici u nastavku. Pri tome treba imati na umu da jedan te isti komunikacijski alat može biti od koristi različitim ciljanim publikama.

KOMUNIKACIJSKI ALATI	CILJANE PUBLIKE	
	STRUČNA I INFORMIRANA PUBLIKA	OPĆA JAVNOST
	stručni i znanstveni članci, studije, analize, opsežniji medijski članci, okrugli stolovi, tribine, javne rasprave, diskusijski medijski formati	intervjui, medijski članci radijske i TV emisije, audio-vizualni prilozi, internetski portali, druge internetske stranice, društveni mediji...

I nemojmo zaboraviti: itekako je važno dati pravi odgovor na pitanje tko nosi zagovaračko djelovanje. Osim što nismo svi jednakvi vični javnim nastupima, neke osobe imaju već postojeći bolji odnos ili kontakte s donositeljima odluka, raspolažu boljom argumentacijom ili bolje poznaju područje o kojem će govoriti. Neke osobe su popularne ili barem javno prepoznatljive, te će u startu možda zaokupiti više pozornosti. Neke osobe uživaju veće povjerenje javnosti i mogu zadobiti simpatije javnosti neovisno o političkim opcijama koje različiti primatelji poruka simpatiziraju.

Napokon, izuzetno je korisno **pratiti kakvi su naši komunikacijski učinci od početka kampanje pa kroz njezin tijek**. Popis medijskih objava, statistika pregleda internetskih stranica, vremena emitiranja emisija u medijima, mjesta objava novinskih članaka...sve to nam govori o našim komunikacijskim postignućima.

• •

Pasivac, budi aktivac!

Aktivizam za dobro

Kada govorimo o političkoj participaciji važno je reći kako ona sama nije dovoljna. Aktivnosti u kojima sudjelujemo trebaju poštovati demokratske vrijednosti i podupirati ljudska prava. Aktivnosti koje su usmjerenе protiv vrijednosti liberalnih demokracija mogu činiti štetu demokratskim institucijama ili pojedinim društvenim skupinama.

Možemo se pitati je li i aktivizam protiv tuđih prava – "pravi" aktivizam? Je li i aktivizam protiv demokratskih i poželjnih ciljeva i vrijednosti – uostalom i ciljeva i vrijednosti koji su upisani u naše ustave – "pravi" aktivizam? Možda ima onih koji se ne bi složili s terminima "pravi" i "krivi", no kada definiramo aktivistička nastojanja građana_ki kao usmjerenje i trud za izgradnju boljeg i pravednijeg društva, tada se aktivnosti koje potkopavaju ciljeve pravednosti, solidarnosti i ravnopravnosti mogu, bez zadrške, nazvati krivima.

To ne znači da se trebamo zalagati za gušenje ideja i aktivnosti koje su nisu u slaganju s idejom liberalne demokracije. To znači da se glasno trebamo boriti protiv takvih ideja, svim legalnim mehanizmima, koristeći svoj aktivizam za ciljeve ravnopravnosti i solidarnosti.

Je li aktivizam – egoizam?

Kada se aktiviramo? Kada sudjelujemo? Prosvjeduјemo li samo onda kada se zalažemo za svoja prava ili čak i onda kad nas se neko pitanje ne tiče direktno, ali prepoznajemo važnost rješavanja dotičnog pitanja/problema. Izostanak masovnosti prosvjeda u našim državama pokazuje nam da, iako načelno možemo podržavati "nečiju borbu", najčešće u njoj ne sudjelujemo. Češće ćemo se aktivirati i pokrenuti u onim situacijama kada nas se neko pitanje osobno tiče.

Problema u društvu je mnogo. I da ih je malo (a nije) – uvijek ima prostora za bolje. I stoga na puno problema i nepravdi treba upozoriti, puno toga ispraviti. Jedan čovjek ne može sve. Ali može nešto. I to nešto, čini razliku. No, kada promatramo vlastito djelovanje, možemo postaviti opravданo pitanje i o motivima i razini aktivnosti drugih aktera u društvu.

Da, za očekivati je da će apatija i manjak interesa za naše teme često biti jedna od prepreka u našem djelovanju koju je najteže prevazići. Naravno da se nitko nema kapaciteta uključiti u svaku pohvalnu borbu – no iz kojih drugih razloga građanke i građani odustaju od društvene i političke participacije – zašto apstiniraju?

Razmisl!

Zašto apstinirati? Promisli o razlozima zašto neki građani_ke ne žele niti sudjelovati na izborima, a kamoli uključiti se na neki drugi način.

- "Ne mogu ništa promjeniti."
- "Svejedno mi je tko će pobijediti. Svi su isti."
- "Radije to vrijeme provedem s obitelji i prijateljima."
- "Nema dobrih kandidata."
- "U mom mjestu se zna tko će pobijediti, izašla ja na izbore ili ne."
- "Za većinu kandidata, nikad čula."

Neki od gore navedenih razloga pozivaju s na razloge zašto bi odustajanje od participacije bilo smisleno. Odnosno, zašto sama participacija nije nešto smisleno. Ako nema stvarnih alternativa, ako su nastojanja građanki i građana osuđeni na propast, čemu trošiti vrijeme i energiju?

Ovi su razlozi razumljivi i s njima je moguće polemizirati na način da pokažete jednostavnu logiku participacije – što se više građanki i građana uključuje, vjerojatnost uspjeha proporcionalno raste.

Izostanak participacije zbog manjka resursa

S druge strane, građane i građanke od participacije mogu nastojati odvratiti i drugi akteri. Kada razmislimo, nemali je broj političara – onih na vlasti i na različitim dužnostima koji ovise o imenovanjima, koja pak ovise o vlasti – koji imaju nešto za izgubiti ako njihovi položaji budu dovedeni u pitanje. Zato na odricanje građanki i građana od politike gledaju kao na jedan od načina osiguranja da će ostati na položajima. O njima, naime, ovise određen krug ljudi koji nikad neće propustiti izaći na izbore i glasati. I koji u vremenu između izbora nikad neće izazivati probleme, osobito ne ako budu nagrađeni. Kao što kaže jedan od raširenih stavova o politici s kojima smo razgovarali u prvom dijelu ovog priručnika, kljentelizam je ozbiljna igra. oni koji dođu na političke funkcije, sa svojim ovlastima, odjednom dobiju i mogućnost odlučivanja koje će od svojih podupiratelja i kako nagraditi njihovu predanost.

No, to ne znači i da ih brojnost onih koji traže bolje, ne može pobijediti.

Aktivizam i optimizam

Izvor videa: https://www.youtube.com/watch?v=_tz16ZPUohw&feature=emb_title

Razmišljaj! Jesu li aktivisti previše optimistični? Ili su to realisti koji se nadaju da će stvari poboljšati? Bi li bilo bolje da ništa ne poduzimaju, pa čak ni ne pokušavaju promijeniti stvari?

.....
.....

Ne postoji država u svijetu u kojoj je život uređen tako da sve funkcioniра savršeno, da nema baš nikakvih propusta u funkciranju zajednice. Dio odgovora zašto je tome tako zasigurno leži u ograničenosti resursa. No, ovo je ujedno i argument koji na vrlo jednostavan način otklanja odgovornost od onih koji ga upotrijebe. Ako se ne može učiniti sve, zašto bi se učinilo *baš ovo*?

Odgovor na ovo jest: dilema je lažna. To što se ne može učiniti baš sve, nije razlog da se ne posluša mišljenje nekog aktera izvan vlasti o tome što bi i kako bilo poželjno činiti.

Demokracija košta, ali to nije razlog da od nje odustanemo ili pristanemo da ćemo je prakticirati samo

povremeno, prigodno, ili samo onda kada nam naši lideri velikodušno to odaberu omogućiti.

Napokon, **ne moramo se praviti da je građankama i građanima participacija uvijek prioritet** i nešto u što se mogu lako i voljno uključiti. Mnoge sprečavaju puno važnja životna pitanja, egzistencijalne brige, manjak vremena, resursa, znanja i moći za uključivanje u političko odlučivanje. Na ove činjenice nikada ne trebamo biti slijepi – radi se o onome što zaista velik dio ljudi drži udaljenima od politike i isključenima. No, to ne znači da je njihova participacija i formalno spriječena – borba za glas nikada nije promašena, čak i ako taj glas mnogi neće moći učinkovito upotrijebiti.

U odnosu na cijelu populaciju, malo građana i građanki učestalo i aktivno participira u društvenom i političkom životu zajednice u kojoj žive. Mnogi od njih koji volontiraju ili sudjeluju u kakvim humanitarnim aktivnostima svoje djelovanje ne doživljavaju kao političko. No, motivacija za sudjelovanje svima je ista, žele doprinijeti pozitivnoj društvenoj promjeni u svom okruženju. Bilo da pomažu starijima i nemoćnima, djeci s posebnim potrebama, zagovaraju rodnu ravnopravnost, LGBT prava, čiste okoliš od smeća, prosvjeduju zbog loših uvjeta rada ili neisplate plaća... svi žele zdravije i bolje društvo.

Pregled (Ćulum Ilić, B., Androić, J. 2020.) dosadašnjih istraživanja političke pismenosti mlađih u Hrvatskoj sumira nalaze više istraživanja koji ukazuju da značajan postotak mlađih ima nedemokratske stavove te da im je građansko djelovanje (ako je uopće i prisutno), na margini interesa. Pritom se i sami kao skupina osjećaju na marginama društveno-političkih interesa. Ono što nas sve treba zabrinuti, a napose donositelje političkih odluka, jest **bespomoćnost** koju mlađi komuniciraju u kontekstu utjecaja na

bilo kakve promjene.

Često svjedočimo kako se mlađe instrumentalizira isključivo u svrhu kada je odraslima (i onima na poziciji moći) to oportuno. Možemo svjedočiti situacijama gdje im se ponekad i da nešto prostora da nešto kažu, ali bez da ih se pri tome čuje. Ovakve stvari obeshrabruju, ali na sve one željne promjene trebaju djelovati ne kao odvraćajući čimbenik od akcije, nego upravo suprotno; treba potaknuti mlađe da se njihov glas čuje, a da njihovo djelovanje bude korisno za sredinu u kojoj žive. **Ne čekaj da te netko povuče za rukav da sudjeluješ, sama potraži i pronađi način kako da se čuje tvoj glas, kako da svojim djelovanjem učiš promjenu za zajednicu.**

Građanski odgoj i obrazovanje – odgoj za bolje nas i bolje njih

Gotovo svi učenici i učenice u srednjoj školi u Hrvatskoj imaju predmet "Politika i gospodarstvo" u sklopu kojeg uče o političkim sustavima, institucijama, akterima i društveno-političkim procesima. Sadržaji predmeta tj. očekivani ishodi učenja naglasak stavljaju na usvajanje teorijskog znanja, zbog čega i postoje glasne **inicijative** da se uvede Građanski odgoj i obrazovanje kao zaseban predmet koji bi naglasak stavljao na aktivno i odgovorno sudjelovanje građana_ki u političkim procesima, tj. političkom životu lokalne i nacionalne, ali i regionalne i globalne zajednice. Politička pismenost u demokratskim društvima, najšire shvaćeno, obuhvaća posjedovanje znanja, vještina i vrijednosti koji omogućuju odgovorno sudjelovanje građana u političkom životu.

Svakako valja obratiti pozornost na međuodnos političke pismenosti i građanske participacije. Naime, što su građani informiraniji i politički pismeniji, veća je vjerljivost da će sudjelovati u različitim oblicima građanske participacije (glasanje, prosvjedovanje, volontiranje i dr.) (Ćulum Ilić, B., Androić, J. 2020.) A to je ono što je za zdravu demokraciju važno – aktivni građani i građanke kao korektivi u vlasti.

riča u Sloveniji obećava nešto više. Naime, u gimnazijama je 15 sati u školskoj godini posvećeno građanskom odgoju i obrazovanju te ovaj sadržaja učenicama i učenicima mora biti ponuđen. No, od školske godine 2022./2023. bit će

ponuđen i specijalni obavezni predmet koji će sadržajem odgovarati Građanskom odgoju, u intenzitetu izvedbe od jednog sata svaki tjedan nastave.

ašto su predmeti poput građanskog odgoja u školama važni? Jednostavno je – kroz škole prođu gotovo svi, a najveći dio upisnih učenika i učenica škole i završi. Uvrštavajući odgoj za građanstvo u škole, vlade mogu osigurati da sve mlade građanke i građani dobiju isti – ili vrlo sličan – oblik obrazovanja o tome kako se to ponašati kao građanke i građani. Dobivaju slična znanja, vještine i stavove prema demokraciji i građanskoj participaciji, zbog čega nije svejedno koliko će smisleni i kvalitetni biti programi u školama koji im to pružaju.

---

[8] Izuzetak su srednje ekonomske škole u kojima se izvodi zasebno predmet „Gospodarstvo“, ali ne i predmet koji se bavi političkim obrazovanjem. Ne postoji službeno obrazloženje zašto u općim nastavnim planovima ovog tipa škole nije uvršten segment političkog obrazovanja.

.....
.....

Mala kutija s alatom za zagovaračke organizacije danas

Bližimo se kraju ovog priručnika i nadamo se da smo pokrili određeni segment znanja, vještina, stavova i uvjerenja o važnosti participacije koji pogone organizacije, ali i vas kao zagovarače i zagovaračice iz dana u dan. Sada je vrijeme da damo još pokoji savjet, odnosno, još pokoji alat iz „kutije“ koju ćete vjerojatno i sami razvijati u budućnosti. Ne radi se ni o kakvim čudesnim rješenjima, već o činjenicama koje vam mogu olakšati život i doprinijeti vidljivosti vaših ciljeva.

Neprofitni mediji

U mnogim evropskim zemljama postoje - ponekad i veliki i vrlo živahni - sektori medija koje nazivamo **neprofitnim medijima**, ili eventualno, **medijima zajednice (community media)**. Ovo su mediji (najčešće internetski portalji, ali mogu biti i tiskani mediji, radikske i TV postaje) koji prate neke teme koje su u drugim, „velikim“ medijima česte zapostavljenе ili im nije posvećeno dovoljno prostora – to mogu biti, na primjer: ljudska prava i prava pripadnica i pripadnika manjinskih skupina, okoliš i održivi razvoj, prava životinja. Nerijetko i „klasične“ teme poput radničkih prava i sindikalnih borbi, kulture i umjetnosti, „završe“ u neprofitnim medijima i rijetko gdje drugdje, naprsto zato što nisu politički podobne ili profitabilne, ili niti jedno od toga dvoje.

Kakva je situacija neprofitnih medija u Hrvatskoj?

Izvor videa: <https://www.youtube.com/watch?v=Wmj-GNMQI8I>

Društvene mreže i "uštekane" generacije

Mladi danas provode puno vremena na društvenim mrežama i na više načina se kroz njih „ostvaruju“ na različite načine. Ovo možete – i trebate – koristiti u svoju korist. Kako ti učiniti, vi ćete znati bolje od ikoga, ali ostaje činjenica da u mnoštvu sadržaja na društvenim mrežama, sve više i aktivizam mladih nalazi svoje mjesto. Mladi se mladima obraćaju s **atraktivnim vizualima**, porukama koje dobro „prolaze“, govore im o relevantnim temama na način koji djeluje poticajno i motivirajuće za bolje upoznavanje tih problema, a zatim i za djelovanje. Ovo ne znači da su drugi oblici komunikacije prestali biti važni – naprotiv, neke od njih je dobro upoznati da bi vas i šira javnost počela percipirati kao važne aktere – ali ako želite svoju borbu učiniti masovnjom, vjerojatno ćete tražiti saveznike među drugim mladima. A tu vaše znanje i iskustvo s društvenim mrežama i kratkim i atraktivnim porukama koje tamo „igraju“ postaje nevjerljivo važna.

PARLAMETAR I SLIČNI ALATI

Jesi li upoznat_a s alatima parlametar.si i parlametar.hr?

Parlameter.si i Parlametar.hr su stranice koje na organiziran način pružaju informacije o zastupnicima i zastupnicama hrvatskog i slovenskog parlamenta – Hrvatskog sabora (HR), odnosno Državnog zbora (SI). **Cilj ovih alata je rad političara i političarki učiniti otvorenijim i dostupnijim javnosti.** Pomoću alata omogućen je jednostavan pregled kako je koji zastupnika_ca glasao_la, kada i o kojim temama je glasao_la na isti ili drugačiji način kao i njegovi/njezini stranačke kolege, koliko puta sejavljala za riječ na neku temu, koliko često izostala s rasprava i dr.

Istraži koji su zastupnici i zastupnice u svom radu adresirali tebi važne teme!

Glasanje

8. sjednica , 15. 9. 2021

PRIHVAĆEN

Prijedlog zakona o referendumu, prvo čitanje, p.z. br. 183 - predlagateljica: Vlada Republike Hrvatske

88

9

4

50

ZA

PROTIV

SUZDRŽANA

NEMA

Hrvatski sabor jedini je parlament u EU koji je, zbog korone, prestao objavljivati kako je glasala koja zastupnica i zastupnik. Promijeni to. Piši Saboru.

Udruženi građani (kad se male ruke slože)

Na tebi je da pronađeš kako ćeš i gdje činiti razliku, doprinjeti boljtku. Možeš sam/sama, ali možeš pronaći i one koji žele isto što i ti pa da zajedničkim snagama, udruženo djelujete.

Udruge su organizacije građana, dobrovoljno udruženih, koji se organiziraju oko nekih zajedničkih ciljeva.

Demokratska društva karakterizira postojanje tri sektora: državnog, tj. javnog, privatnog kojeg čini slobodno tržiste i sektor civilnog društva kojeg čine građani. Civilno društvo podrazumijeva da se građanke i građani, u različitim skupinama, inicijativama i organizacijama, pa i individualno, sukladno svojim interesima uključuju u sfere društvenog djelovanja. Organizacija civilnog društva je mnogo i razlikuje se s obzirom na svrhu svog djelovanja. Neke su orijentirane na zagovaranje i zaštitu ljudskih prava i ranjivih skupina, aktivno sudjeluju u oblikovanju različitih nacionalnih propisa, programa i strategija, dok se druge bave pružanjem socijalnih usluga od općeg interesa u području obrazovanja, zdravstva, socijalne skrbi, sporta, itd.

Bez civilnog društva – tog **trećeg sektora** demokratskog društva, nemoguće je imati kvalitetnu demokraciju. Nezavisni mediji i osnažene organizacije civilnog društva su psi čuvari (eng. watchdog) demokracije i korektiv vlasti. Nadziru državne institucije i obnašatelje vlasti, podsjećaju ih na ispunjenje obećanja, upozoravaju javnost na probleme, nameću nove ideje i teme na političku agendu, informiraju, educiraju i senzibiliziraju javnost.

Udruge (kao formalna udruženja građana koja se osnivaju sukladno Zakonu o udrugama) ili **građanske inicijative** koja su oblik neformalnih udruživanja u svrhu rješavanja nekog konkretnog pitanja u zajednici (najčešće privremenih jer po ispunjavanju svoje svrhe prestaju s aktivnostima) mjesto su na kojima građanke i građani mogu pronaći druge osobe istih vrijednosti s istom težnjom za postizanje neke društvene promjene. Bilo da je to zaštita nekog javnog dobra (protiv privatizacije autocesta, šuma i sl.), zaštita okoliša (zelenih površina, biljnih i životinjskih vrsta), ljudskih prava (LGBT, ženskih reproduktivnih prava i dr.), socijalnih prava (besplatan prijevoz otočke djece s teškoćama u razvoju idr.), promocija sporta ili dr.

Ekipiranje i udruživanje je važno. Osnažuje ideju zbog koje se okupljamo, više ljudskih kapaciteta zasigurno generira jaču snagu za zajedničku borbu. Zajedno smo jači. Zajedno možemo jako puno toga.

No to ne znači, da kao individualci ne možemo podržati neku promjenu. Možemo i sami biti glasni. Možemo i sami učiniti neke male, ali vrlo važne korake za bolje sutra. Ako nam obaveze ne dopuštaju da sate i sate volontiramo, da sudjelujemo u organizaciji prosvjeda, da imamo trajni angažman na nekom rješavanju problema, možemo učiniti male (a velike) korake kojima ćemo činiti razliku; potpisati peticiju, doći na prosvjed, glasati na izborima, bojkotirati određene proizvode ili pak kupovati one koje svojim proizvodnim procesom podržavaju tebi važne stvari (dio profita daruju u humanitarne svrhe, podupiru domaće proizvođače, ne testiraju proizvode na životinjama...)

.....
.....

Napokon, ono što sigurno jest: politika je borba za moć

Koliko je politika plemenita? Poziv ili posao?

Tko se bavi politikom, teži za moći – moći kao sredstvom u službi drugih ciljeva – idealnih ili egoističnih – ili moći “zbog nje same” kako bi uživao u osjećaju prestiža koji iz nje proizlazi.

Razmisli! Misliš li da političari u svom djelovanju imaju idealne ili egoistične ciljeve? Vjeruju li u promjenu na bolje za sve, ili prvo sljede ono bolje za – same sebe?

O ovim pitanjima promišlja njemački sociolog Max Weber koji u svom eseju “Politika kao poziv” (1919) iznosi razmišljanja o državi, politici, političarima. On smatra kako “od politike” kao poziva živi onaj tko ide za tim da od svog političkog angažmana stvari izvor prihoda i financijsku korist, dok “za politiku” živi onaj koji odgovorno djeluje iz svojih uvjerenje i temeljem etike odgovornosti.

Valja napomenuti, **kako jedno (živjeti “od” i “za” politiku) ne isključuje drugo**. Predstavnici građana_ki koji sjede u predstavničkim tijelima vlasti na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini za svoj rad biraju plaću, a svojim djelovanjem mogu (trebali bi!) raditi u interesu onih koji su ih izabrali.

Na građankama i građanima preostaje ne dopustiti da im moć bude oduzeta.

“Najgora od svih vrsta nepismenosti je politička nepismenost. Politički nepismena osoba ne čuje, ne govori, ne sudjeluje u političkim događanjima. Ona ne zna da troškovi života: cijena graha, ribe, brašna, stanarine, cipela, lijekova, ovise o političkim odlukama. Politički nepismena osoba je toliko zaslijepljena da ponosno govori kako mrzi politiku. Ta osoba ne zna da se iz njegovog političkog neznanja rađa prostitucija, napuštena djeca i najgori od svih lopova – loši političari, korumpirani i potkupljeni od strane lokalnih i multinacionalnih tvrtki.”

- Bertolt Brecht

IZVORI:

- Baketa, N., Bovan, K. i Matić Bojić, J. (2021). Istraživanje političke pismenosti učenika završnih razreda srednjih škola u Republici Hrvatskoj – istraživački izvještaj za 2021. godinu. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
- [https://www.gong.hr/media/uploads/politicka_pismenost_u%C4%8Denika_i_u%C4%8Denica_2021_istrazivacki_izvjestaj_\(2\).pdf](https://www.gong.hr/media/uploads/politicka_pismenost_u%C4%8Denika_i_u%C4%8Denica_2021_istrazivacki_izvjestaj_(2).pdf)
- Čulum Ilić, B., Andrović, J. (2020.) Što znamo o političkoj pismenosti mladih u Hrvatskoj? – Kratki pregled dosadašnjih istraživanja – ususret trećem istraživanju političke pismenosti mladih u Hrvatskoj, Gong
- https://www.gong.hr/media/uploads/%C5%A1to_znamo_o_politi%C4%8Dkoj_pismenosti_mladih_u_hrvatskoj.pdf
- Dye, Thomas. R. 1987. Understanding Public Policy. New Jersey: Prentice Hall.
- Ilišin, V. i sur. (2013.) MLADI U VREMENU KRIZE, Prvo istraživanje IDIZ-a i Zaklade Friedrich Ebert o mladima, Zagreb
- Ilišin, V., Spajić-Vrkaš, V. (2013) Potrebe, problemi i potencijali mladih u Hrvatskoj – Istraživački izvještaj; Ministarstvo socijalne politike i mladih
- [Kovačić i Vrbat | „Znam da ništa ne znam“: politička kompetencija i politička participacija među mladima u Zagrebu](#)
- Petek, A. (2016): Politološka ekspertiza za javne politike
- <http://arhiva.mladi-eu.hr/wp-content/uploads/2015/07/Nacionalni-program-za-mlade-14-17.pdf>
- <https://bib.irb.hr/datoteka/745201.af2757ba3e116ab99ab4917e5ecd7bd2.pdf>
- <https://bib.irb.hr/datoteka/925532.1.pdf>
- <https://tripalo.hr/wp-content/uploads/2015/12/DEMOKRATSKI-POTENCIJALI-MLADIH-U-HRVATSKOJ.pdf>
- <https://cmzg.info/europska-strategija-za-mlade/><https://www.mobilnost.hr/hr/novosti/pocinje-provedba-nove-strategije-eu-a-za-mlade-za-razdoblje-od-2019-do-2027-godine/>
- <https://www.coe.int/en/web/youth/about-youth-policy>
- <https://demografijaimladi.gov.hr/istaknute-teme/mladi-4064/nacionalni-program-za-mlade-4072/4072>
- [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:42018Y1218\(01\)&from=ES#d1e44-11-1](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:42018Y1218(01)&from=ES#d1e44-11-1)
- <http://goo.hr/savjeti-mladih/>
- https://www.idi.hr/wp-content/uploads/2014/03/mladi_uvk.pdf
- https://www.mobilnost.hr/cms_files/2015/12/1450346610_potrebe--problemii--potencijali-mladih-rh.pdf
- https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_03_41_724.html
- <https://tripalo.hr/wp-content/uploads/2015/12/DEMOKRATSKI-POTENCIJALI-MLADIH-U-HRVATSKOJ.pdf>